بۆنەی
لەدایکبوونی پێغەمبەر صلى الله عليه وآله
لە ڕوانگەی زانستە شەرعییەکان دا

نووسینی
أحمد ملا فائق سعيد

مكتبة صلاح الدين
للنشر والتوزيع

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ».

رواه أبو داود (٤٠٣١)، وصححه الألباني.

بۆنەی

لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ

لە ڕوانگەی زانستە شەرعیەکان دا

ناوی نامیلکە: بۆنەی لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ لە ڕوانگەی زانستە شەرعیەکان دا

نووسینی: أحمد ملا فائق سعید

ژمارەی لاپەڕە: ٥٤ لاپەڕە

قەبارەی لاپەڕە: ١٢ X ١٧ سم

لە بەڕێوەبەرایەتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی (١٧٨٦) ی ساڵی ٢٠١٦ ی زایینی پێ دراوە

چاپی یەکەم

١٤٣٨ هـ

کتێبخانەی صلاح الدین

هەولێر فلکەی شێخ محمود باڵەخانەی سید بهاء الدین

٠٦٦٢٥٤٠٢٧٦

بۆنەی
لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ
لە ڕوانگەی زانستە شەرعیەکان دا
نوسینی
أحمد ملا فائق سعيد
مكتبة صلاح الدين
للنشر والتوزيع بأربيل

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی

إِنَّ الْحَمْدَ للهَّ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللهَّ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهَّ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلِ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهَّ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أن محمدًا عَبدُه ورَسُوله.

زۆر لەمێژە بابەتی (مەولوود) لەناو موسوڵمانانندا بڵاوە، مێژووی دەگەڕێتەوە بۆ هەشت سەدە لەمەوپێش، هۆکاری مانەوەیشی دەگەڕێتەوە بۆ دوو هۆکار، هۆکارێکی دینی: ئەویش خۆشەویستی خاوەنەکەیەتی، کە پێغەمبەری ئیسلامە ﷺ، کە خۆی بنەمایەکی دینی پتەوی لەسەر هەیە، گەرچی ئەو بنەمایە (مەولوود)ی تێدا جێگە نابێتەوە، وە هۆکاری دووەمیش: هۆکارە دونیاییەکەیە، لەلایەك دەسەڵاتەکان بەکاریان دەهێنا بۆ پەردەپۆشکردنی خۆیان بە ئیسلام، تا لای خەڵکی مایەی قبووڵ بن و لەلایەك ڕیابازی دەوڵەمەند و دونیاییەکان لای خەڵکی بۆ پیشاندانی بەرگی تازەی دیندارییان، وە بە هەڵگرتنی سەرانی بەناو دین ئەم بۆنەیە بۆ خڕکردنەوەی ماڵ و سامانی دونیایی.

بەڵام لە دێرزەمانەوە زانایانی بەرنامە پاك نووسین و ئاگادارکردنەوەی تەواویان داوە، بەڵام بە هۆکاری زاڵبوونی زۆرینە بەسەریاندا گوێیان لێ نەگیراوە و پشتگوێ خراوە، جا وەك هەوڵێك بۆ زیندووبوونەوەی هەوڵی زانایان، ئەم نووسینەمان خستووەتە بەردەست، تاوەکوو هۆکارێکی یەکلاکەرەوە بێت و مایەی چاوڕۆشنی موسوڵمانان بێت لە بابەتێکی هەڵواسراو بە دینەوە، بە ڕێنموونییەکی

زانستی داهێنەری و هۆکارەکانی دروستبوونی و ڕەتدانەوەی بەڵگەکانیان، تا بگەینە ئەو ڕێنموونییە دینییەی هاوەڵان و شوێنکەوتووانی لەسەری بوون، بەبێ بوون و پێویستی مەولوود.

أحمد ملا فائق سعيد

٥ / رجب / ١٤٣٧ هـ

١٤ / ٤ / ٢٠١٦ م

سلێمانی

بیدعەی جەژنی لەدایکبوونی پێغەمبەر (محمد) ﷺ

(بدعة عيد المولود النبوي)

نموونەیەکی زۆر بڵاو و زیندوو لەناو خەڵکدا لەو بیدعە و داهێنراوانەی لە جیهانی ئیسلامیدا خەڵکان سەرقاڵ دەبن پێوەی و بە عیبادەت و دینداری و سیمایەکی ڕەسەنی ئیسلامی دەزانن و پارە و ماڵێکی یەکجار زۆری لەپێناودا سەرف دەکەن، بە هۆکاری چاوەڕێی پاداشت و وەفاداری بۆ پێغەمبەری ئیسلام ﷺ دەیکەن، یادی لەدایکبوونی پێغەمبەرە ﷺ، بۆ زیاتر ڕوونبوونەوەی ئەم یادە و دەرکەوتنی ڕووی پەیوەندی بە ئیسلامەوە و هەڵسەنگاندنی بە پێوانەی زانستە شەرعییەکان لای زانایانی ئەهلی سوننەت ڕوونی دەکەینەوە بە ڕێگەی ئەم خاڵانە:

خاڵەکانی ڕەتکردنەوەی ئەم بۆنەیە:

١. ئەم یادە جۆرێکە لە جۆرەکانی (البدعة الحقيقية) داهێنراوە بێبنەما حەقیقییەکان، لەبەر: «ماكان الإحداث فيها من جميع وجوهها؛ إذ لم يدل عليها دليل شرعي لا من كتاب ولا سنة ولا إجماع ولا استدلال معتبر عند أهل العلم، لا في الجملة ولا في التفصيل»[(١)].

ئەم داهێنراوە لە هەموو ڕووەکانەوە بێبنەمایە و هیچ بەڵگەیەکی قورئان و فەرموودە و کۆدەنگی زانایان و ڕێگەیەکی جۆری بەڵگەهێنانەوەی ڕەچاوکراوی لەسەر نییە لای زانایان، نە بە شێوازی کورت و نە بە شێوازی شیکراوە.

---

(١) "معيار البدعة" لمحمد الجيزاني ص٤٤.

هەر لە کۆنەوە بیدعەکاران لە ئاستی بەڵگەهێنانەوە بۆ مەولوود، نەیانتوانیوە بەڵگەیەکی قورئانی، یاخود فەرموودەیەکی پێغەمبەر ﷺ بهێنن کە بە ڕوون و ئاشکرا باسی ئەو بۆنەگێڕانەی لەدایکبوونی خۆی بکات و موسوڵمانانی لەسەر هان بدات و پاداشتی دیاریکراوی لەسەر باس بکات، لەگەڵ ئەوەشدا پێغەمبەری خوا ﷺ وادەی باسکردنی هەموو ڕێگە خێرەکانی بە موسوڵمانان داوە و تەنانەت متمانەی نەپەڕاندن و باسنەکردنی کارێکی خێری بە موسوڵمانان داوە، جا ئەگەر ببوایە باسی دەکرد، وەك دەفەرمویێت: «إنه ليس شيء يقربكم إلى الجنة إلا قد أمرتكم به وليس شيء يقربكم إلى النار إلا قد نهيتكم عنه»[(١)].

واتە: شتێك نەماوە نزیکتان بخاتەوە لە بەهەشت، هەر فەرمانم داوە پێتان بەسەریدا، وە شتێك نەماوە نزیکتان بخاتەوە لە ئاگر هەر ڕێگریم کردووە لێتان.

بە دڵنیاییشەوە کۆدەنگی زانایان (إجماع) کە بنەمای سێهەمی بەڵگەیە، بە هیچ جۆرێك بوونی نییە لەسەر مەولوود.

٢. یادی لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ، یەکێکە لە جۆرەکانی داهێنراوە نەکراوەکان (البدعة الترکیة)، هەروەك (ابن تيمية) رَحِمَهُ اللَّهُ دەربارەی مەولوود دەڵێت: «إتخاذ مولود النبي صلى الله عليه وسلم عيداً فإن هذا لم يفعله السلف، مع قيام المقتضي له وعدم المانع منه لو كان خيرًا. ولو كان هذا خيرًا محضا، أو راجحًا لكان السلف رضي الله عنهم أحق به منا، فإنهم كانوا أشد محبة لرسول الله صلى الله عليه وسلم وتعظيمًا له منا، وهم على الخير أحرص. وإنما كمال محبته

---

(١) "سلسلة الأحاديث الصحيحة" للألباني (٢٨٦٦).

وتعظيمه في متابعته وطاعته واتباع أمره، وإحياء سنته باطنًا وظاهرًا، ... فإن هذه طريقة السابقين الأولين، من المهاجرين والأنصار، والذين اتبعوهم بإحسان»(١).

واتە: (مەولوود) ئەم کارە هاوەڵان نەیانکردووە، لەگەڵ بوونی پێویستی و نەبوونی هیچ ڕێگرییەك، ئەگەر ئەمە خێری تەواو و لەپێشتر بووایە، ئەوا هاوەڵان و پێشووان لە ئێمە لەپێشتر بوون، ئەوان خۆشەویستی و ڕێزی پێغەمبەر ﷺ لایان زیاتر بوو تاوەکوو ئێمە، وە پایەدارتر بوون لەسەر خێر، تەواوترین خۆشەویستی و ڕێزی شوێنکەوتەیی و گوێڕایەڵی؛ جێبەجێکردنی فەرمانەکانیەتی و زیندووکردنەوەی سونەتەکانیەتی بە ڕووکەش و ناوەڕۆکەوە ... ئەمە ڕێگەی پێشووە سەرەتاکانی کۆچەری و مەدینەییەکانە و شوێنکەوتووانیانە بە چاکە.

ئەم بۆنەی مەولوودە، پێغەمبەری خوا ﷺ ڕۆژی لەدایکبوونەکەی دیاری کردووە، بەبێ یادکردنەوە و بۆنەگێڕان و باسکردنی لە هەموو درێژایی تەمەنی پێغەمبەرایەتیدا ﷺ، لە پێغەمبەریان ﷺ پرسی: «وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الِاثْنَيْنِ؟ قَالَ: «ذَاكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ أَوْ أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ»»(٢).

واتە: پرسیاریان کرد لە ڕۆژووی ڕۆژی دووشەممە، فەرمووی: ئەو ڕۆژەیە کە لەدایك بووم تیایدا، وە بووم بە پێغەمبەری خوا، وە قورئانم بۆ هاتە خوارەوە.

---

(١) "اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم" (٢/ ١٢٣، ١٢٤).

(٢) رواه مسلم (١١٦٢)، وأبو داود (٢٤٢٦)، والنسائي في "الكبرى" (٢٧٩٠)، وأحمد (٢٢٥٥٠).

بە سەرتاپای تەمەنی هاوەڵان و شوێنكەوتووانی بە دوو چین لەپاش پێغەمبەر ﷺ كە دەكاتە سەدەیەك، لەدایكبوونی پێغەمبەر ﷺ باسی نەبووە و نەكراوەتە یاد و جەژن و بۆنەگێڕان بۆی، كە ئەم سێ نەوەیە سەنگی مەحەكن بۆ كۆدەنگ و بەدەستهێنانی هەموو خێرێك، گەر لەناو ئەواندا نەبووبێت، ئەوا بوونی نییە لە هیچ دیوانێكی خێردا، بە شایەتیدانی پێغەمبەر ﷺ كە دەفەرموێت: «خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»[١].

واتە: باشترین خەڵكان ئەوانەن كە لە سەردەمی مندان، پاشان ئەوانەی دوای ئەوان، پاشان ئەوانەی دوای ئەوان.

٣. چەند تێبینیەك لەسەر فەرموودەی: «ذَاكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ أَوْ أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ»:

مەبەست لە دووشەممە؛ بەڕۆژووبوون بووە تیایدا، وەكوو لای ئیمامی (مسلم وأحمد) «سُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الِاثْنَيْنِ»، وە بەڕۆژووبوونەكەش وەكوو سوپاسگوزارییەك لەسەر هاتنەدونیا و بوون بە پێغەمبەرایەتی بووە، ئەمە سوننەتی پێغەمبەرانە عليهم السلام لە ئاستی نیعمەتە گەورەكانی خوادا، وەكوو (دەی عاشورا "مُحَرَّمْ"): «يَوْمٌ نَجَّى اللهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ، فَصَامَهُ مُوسَى»[٢].

---

(١) رواه البخاري (٢٦٥٢)، ومسلم (٢٥٣٣).

(٢) رواه البخاري (٢٠٠٤)، ومسلم (١١٣٠).

واتە: ڕۆژێکە خوای پەروەردگار (موسا)و قەومەکەی لە دوژمنانی ڕزگار کرد، پێغەمبەر (موسا) عليه السلام بەڕۆژوو بوو تیایدا، وە ڕۆژووەکەی پێغەمبەریش ﷺ بە هۆکاری: «تُعْرَضُ الأَعْمَالُ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالخَمِيسِ، فَأُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ»[1]. وفي رواية النسائي: «ذَانِكَ يَوْمَانِ تُعْرَضُ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَأُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ».

واتە: کردەوەکان ڕۆژی دووشەممە و پێنجشەممە دەگەنە لای خوا جل جلاله، پێم خۆش بوو ئەو ڕۆژەی کە کردەوەکانم پیشان دەدرێت من بەڕۆژوو بم.

ئەم دووشەممەیەش هەموو هەفتەیەك دووبارە بووەتەوە، کەواتە هۆکارە سەرەکییەکە بەرزبوونەوەی کردەوەکانە و بەڕۆژووبوون بووە بەو هۆکارەوە، پاشان دانایی خوایی وا بووە کە لەو ڕۆژەدا لەدایکبوون و بوون بە پێغەمبەرایەتی تیایدا ڕووی داوە، نەك مەبەست لێی تیایدا بۆنەو هۆکاری لەدایکبوونەکە بێت، بۆچی بەس هۆکاری لەدایکبوونەکە دەخوێندرێتەوە؟ لەگەڵ ئەوەشدا هەر لەو ڕۆژەدا سێ هۆکاری تری تێدایە، ئەویش: «وَيَوْمٌ بُعِثْتُ أَوْ أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ». واتە پێغەمبەرایەتی و قورئان دابەزین، وە سێیەمیان ڕووداوی وەفاتکردنی، وە (عائیشە) رضي الله عنها باوکی پرسیاری لێدەکات: پێغەمبەری خوا ﷺ کەی وەفاتی کردووە؟ وتی: ڕۆژی دووشەممە: «فِي أَيِّ يَوْمٍ تُوُفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَتْ: «يَوْمَ الِاثْنَيْنِ»»[2].

---

(١) رواه الترمذي (٧٤٧)، وصححه الألباني في "مختصر الشمائل" (٢٥٩)، و "صحيح الجامع الصغير" (١٥٨٣).

(٢) رواه البخاري (١٣٨٧)، ومسلم (٤١٩)، وأحمد (٢٤٨٦٩)، وابن حبان في "صحيحه" (٦٦١٥).

بۆچی بەس لەدایکبوونەکەی بۆ ئەو ڕۆژە دادەنرێت، لەگەڵ ئەوەشدا بوون بە پێغەمبەر و ﷺ هاتنەخوارەوەی قورئان و وەفاتەکەی باس ناکرێت؟! لە لایەکی تریشەوە، دوو ڕووداوی زۆر جیاواز لە یەکتر ڕووی داوە: لەدایکبوون و وەفات، کە وەفات باس نەکراوە، دەبوایە لەدایکبوونیش باس نەکرایە، بەڵام کاریگەری سەرەکی لە باسی لەدایکبوون و کردنە بۆنە بۆ ئەو ڕۆژە ڕوونکردنەوەی لەم خاڵانەی تردایە.

٤. ئەم یادە چاولێکردن و شوێنکەوتەی گاوور و جوولەکەکانە لەسەر موسڵمانان، لەبەرئەوەی گاوورەکان ڕۆژی لەدایکبوونی (عیسا) عليه السلام یان کردووەتە سەری ساڵی تازە و بۆنەگێڕان.

هەر لە کۆنەوە بەبۆنەکردنی ئەو کارانەی پێیان پەسەند بووە کاری ئەوانە، وەکوو: «عَنْ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ، أَنَّ رَجُلًا، مِنَ اليَهُودِ قَالَ لَهُ: يَا أَمِيرَ المُؤْمِنِينَ، آيَةٌ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرَءُونَهَا، لَوْ عَلَيْنَا مَعْشَرَ اليَهُودِ نَزَلَتْ، لاَتَّخَذْنَا ذَلِكَ اليَوْمَ عِيدًا. قَالَ: أَيُّ آيَةٍ؟ قَالَ: ﴿ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا﴾ [المائدة: ٣].»[١].

واتە: پیاوێکی جوولەکە بە (عومەری کوڕی خەتاب)ی رضي الله عنه وت: ئەی ئەمیری موسڵمانان، ئایەتێك هەیە دەیخوێننەوە، گەر بەسەر ئێمەی جوولەکەدا دابەزییایە، ئەو ڕۆژەمان دەکردە جەژن، فەرمووی: چ ئایەتێکە؟ وتی: ﴿ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا﴾ [المائدة: ٣].

(١) رواه البخاري (٤٥)، ومسلم (٣٠١٧)، والترمذي (٣٠٤٣).

بۆیە بۆ جیابوونەوەمان لەوان و تووشی گومڕایی نەبوونمان پێغەمبەری ئیسلام ﷺ فەرموویەتی: «مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ»[(١)].

واتە: هەر کەسێك شێوەکاری هەر گەلێك لەخۆ بگرێت، ئەوە لەوانە.

ئەم بابەتە گرنگییەکی زۆری پێدراوە لە ئیسلامدا، بۆ خۆپاراستنی موسوڵمانان لە کار و سیمای دینی و دونیاییەك، کە نیشانە و هێمای تایبەتی خۆیانە، بۆ هەستنەکردنی موسڵمانان بە لاوازی و پلە خوارتر و زۆرکردنی ڕێژەی ئەوانە و نەتوانەوە لەوانەدا و ببێتە هۆکاری لەدەستدانی سیما دینییە حەقەکانی خۆت و ڕووخانی دەروونی لە ئاستیاندا.

لەدایکبوونی پێغەمبەری ئیسلام ﷺ، کردن بە بۆنە و جەژن و یاد، چاولێکردن و شوێنکەوتنی کاری جوولەکە و گاوورەکانە، کە ئەمە مایەی ترسی پێغەمبەر ﷺ بوو لە موسوڵمانان و بەردەوام ئاگاداری دەکردنەوە و دەیفەرموو: «لَتَتْبَعُنَّ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، شِبْرًا شِبْرًا وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ تَبِعْتُمُوهُمْ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، اليَهُودُ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ»»[(٢)].

واتە: شوێنکەوتەی ڕێوشوێنی گەلانی پێش خۆتان دەبن، بست بە بست و هەنگاو بە هەنگاو، وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ گاوور و جوولەکە؟ فەرمووی: کێی تر هەیە لەوان زیاتر؟

---

(١) رواه أبو داود (٤٠٣١)، وصححه الألباني في "المشكاة" (٤٣٤٧)، وفي "الإرواء" (١٢٦٩).

(٢) رواه البخاري (٧٣٢٠)، ومسلم (٢٦٦٩).

(عومەری كوڕی خەتاب) رضي الله عنه دەڵێت: «اجْتَنِبُوا أَعْدَاءَ اللهِ فِي عِيدِهِمْ»[١].

واتە: دووركەونەوە لە دوژمنانی خوا لە بۆنەكانیاندا.

وە (عبدالله ی كوڕی عەمەر) رضي الله عنهما دەڵێت «مَنْ بَنَى بِبِلَادِ الْأَعَاجِمِ وَصَنَعَ نَيْرُوزَهُمْ وَمِهْرَجَانَهُمْ وَتَشَبَّهَ بِهِمْ حَتَّى يَمُوتَ وَهُوَ كَذَلِكَ حُشِرَ مَعَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[٢].

واتە: ئەوەی لە وڵاتی عەجەمەكاندا بژی بەشداری بۆنەكانیان بكات، لەگەڵ ئەواندا حەشر دەكرێت لە قیامەتدا.

٥. سەردەمی پێش هاتنەخوارەوەی وەحی بە سەردەمی نەفامی ناو دەبرێت، لەبەر بڵاوبوونی (شیرك و بیدعە) و هاوبەشدانان لە بتپەرستیدا، لە حەقی خوادا و داهێنراوێكی زۆر لە مەراسیمە دینییەكاندا لە سەر دینی (إبراهیم) عليه السلام، وەكوو حەج و عیبادەتەكان، ئەمەش بۆتە هۆكاری ئەوەی پێغەمبەر ﷺ پێش هاتنەخوارەوەی وەحی هیچ جۆرە بەشدارییەكی نەبووە لە حەج و عومرە و عیبادەتەكاندا.

وە پێغەمبەری خوا ﷺ لە (عام الفيل)دا لەدایك بووە، وە ئەو سەردەمەش پێغەمبەری خوا ﷺ بە نەفامی (جاهلي) ناوی بردووە، بە سەردەمێكی ڕێزدار ناوی نەبردووە، وەكوو لە چەند فەرموودەیەكدا ئاماژەی پێدەكات و دەفەرموێت: «مَا بَالُ دَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ»[٣]، «فَخِيَارُكُمْ فِي الجَاهِلِيَّةِ خِيَارُكُمْ فِي الإِسْلَامِ إِذَا

---

(١) رواه البيهقي في "السنن الكبرى" (٩/ ٣٩٢) برقم (١٨٨٦٢)، والبخاري في "التأريخ الكبير" (١٨٠٤).

(٢) رواه البيهقي في "السنن الكبرى" (١٨٨٦٣)، وفي "جلباب المرأة المسلمة" للألباني ص٢٥٦.

(٣) رواه البخاري (٤٩٠٥)، ومسلم (٢٥٨٤).

فَقِهُوا»[1]، وە خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ﴾ [الأحزاب: ٣٣].

کەواتە هیچ ڕێزێك بۆ سەردەمەکەی نییە تاکوو بکرێت بە یاد و جەژن، وە ڕووداوەکانیش ڕووداوێکی دینی نین، وە ئەگەر مەبەستیشی لە پێغەمبەر ﷺ بێت، بە هۆکاری لەدایکبوونی ئەوەوە بێت؛ ئەوا پێغەمبەری خوا ﷺ لە سەردەمی دوای هاتنەخوارەوەی وەحی و بوون بە پێغەمبەر کامڵتر بووە تاوەکوو پێشووتر، بۆیە خۆیشی باسی هیچ جۆرە عیبادەت و ڕووداوەکانی تیادا ناکات، وە تەنانەت چوونە ئەشکەوتی (حراء)و مانەوەی بە حەزلێکردنی دوورەپەرێزی ناو دەبات، نەك عیبادەتکردن، چ جۆرێك هێشتا هیچ وەحییەکی بۆ نەهاتووەتە خوارەوە؟! «ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الخَلاَءُ، وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ»[2].

بەڵام لایەنە دونیاییەکەی وەکوو ئینسان لە هەمووکەس کامڵتر بووە، لە ڕەوشت و ئاداب و هەست و کارەکانیدا، بۆیە کاتی سەرەتای وەحی لە خۆی دەترسێت دەفەرموێت: «لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي».

واتە: دەترسم لەسەر نەفسی خۆم، مەبەست پێی دەستی جنییەکان بێت، لەبەر ئەوەی ئاشنا نەبووە لەگەڵ دونیای فریشتەکان (عالم الملائكة)، (خديجة) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەڵێت: «كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا، إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَحْمِلُ الكَلَّ، وَتَكْسِبُ المَعْدُومَ، وَتَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الحَقِّ»[3].

---

(١) رواه البخاري (٣٣٧٤، ٤٦٨٩)، وفي "الأدب المفرد" برقم (١٢٩).

(٢) (٣) رواه البخاري (٣)، ومسلم (١٦٠).

واتە: نەخێر سوێند بەخوا خوای پەروەردگار تووشی خراپەت ناکات هەتا هەتایە، لەبەرئەوەی تۆ پێ لە کەسوکار دانابڕیت و هەڵگری ناخۆشییەکانی خەڵکیت و یارمەتی بێنەوایان دەدەیت، ڕێزی میوان دەگریت و پشتیوانی مافخوراوانی (دڵخۆشی دەداتەوە بەوەی کە ڕێگەی خێرگرتن شەڕ زاڵ نابێت بەسەریدا).

٦. چوار ڕووداو پەیوەندی بە تەمەنی پێغەمبەرەوە ﷺ هەیە: (لەدایکبوون، بوون بە پێغەمبەر، کۆچکردن بۆ مەدینە، وەفات)، دووانیان ڕووداوی دونیایین: لەدایکبوون و وەفات، وە دوانیشیان ڕووداوی دینین: هاتنەخوارەوەی وەحی و کۆچکردنەکەیەتی لە پێناوی گەیاندنی دیندا بۆ مەدینە.

لەناو ئەمانەدا (عومەری کوڕی خەتتاب) رضي الله عنه خەلیفەی موسوڵمانان و بە کۆدەنگی هاوەڵان (کۆچکردنەکەی) هەڵدەبژێرێت بۆ ئەوەی بیکاتە مێژووی موسوڵمانان، لەبەرئەوەی سەرەتای سەرکەوتنی ئیسلام و بڵاوبوونەوەی دین بوو، زیاتر لە هاتنەخوارەوەی وەحی و بوون بە پێغەمبەرایەتی، چ جای ئەوەی باسی لەدایکبوون و وەفاتی هەبێت، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ تێگەیشتنی تەواوی هاوەڵان بۆ دین و بنەماکانی و بیرکرنەوەیان لە چوارچێوەی قورئان و فەرمووددەدا، بەبێ گرنگیدان بە ڕووکەش و ساکارییەکی شێوەکاری بنەمای دینی دوور لە عەقیدەیەکی پاك و تێگەیشتن و کار و عیبادەتێکی پوخت، کە پێچەوانەی ئەمانە هەمووی بەدیدەکرێت لە پشتیوانانی مەولوودگێڕدا.

وە ئەگەر خێر بوایە، ئەوا هاوەڵان لە پێشی ئێمەوە بوون بۆ وەرگرتنی، لەبەر پڕخێرێتی خۆیان: «خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ...» و کاملّ وەرگرتنی دینییان: «...

أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانُوا خَيْرَ هَذِهِ الأُمَّةِ، أَبَرَّهَا قُلُوبًا، وَأَعْمَقَهَا عِلْمًا، وَأَقَلَّهَا تَكَلُّفًا، قَوْمٌ اخْتَارَهُمُ اللهُ لِصُحْبَةِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَنَقْلِ دِينِهِ، ... فَهُمْ كَانُوا عَلَى الْهُدْيِ الْمُسْتَقِيمِ»[1].

واتە: هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ خێرترین کەسانی ئەم ئوممەتەن، خاوەنی خێرەوەمەندترین دڵ و قووڵترین زانستن، کەسانێکن خوای پەروەردگار هەڵی بژاردوون بۆ هاوەڵێتی پێغەمبەرەکەی و گەیاندنی دینەکەی، ئەوان لەسەر ڕێگای ڕاست و هیدایەت بوون.

٧. لە مێژووی لەدایکبوونی پێغەمبەردا ﷺ بەس ناوی ساڵ و ڕۆژەکەی دیارە (عام الفيل، يوم الإثنين)، بەڵام مێژووی ڕۆژەکە و مانگەکەی دیار نییە و جیاوازییەکی زۆری زانایانی لەسەرە: «الأكثرون على أن ولادته ﷺ كانت في عام الفيل قيل بعد حادثة الفيل بخمس وخمسين يوماً وقيل بشهرين وقيل بأربعين يوماً وقبل الفيل بعشر للسنين وقيل قبل الفيل بخمس عشرة سنة وقيل غيره، واختلفوا في الشهر الذي ولد فيه فقيل في شهر صفر وقيل في ربيع الآخر وقيل في رجب وقيل في رمضان، واختلفوا في يوم ولادته قيل في ربيع الأول ... وقيل لثمان ليال مضين منه وقيل التسع ... وقيل لعشر وقيل لاثنتي عشرة ... وقيل لسبع عشرة وقيل لثماني عشرة مضين منه ...»[2].

---

(١) قول ابن مسعود وابن عمر رضى الله عنهما، رواه البغوي في "شرح السنة" (١/ ٢١٤).

(٢) "المولود النبوي هل نحتفل" لشحاتة محمد صقر ص١٦، "تفسير القرطبي"(٢٠/ ١٩٤).

واته: دەڵێن لەدایکبوونی ﷺ دوای (عام الفيل) بە (پەنجاوپێنج) ڕۆژ یان دوو مانگ یان چل ڕۆژ، یان پێش (عام الفيل) بووە بە (دە) ساڵ یان (پانزە) ساڵ ... وە مانگەکەشی مانگی (صَفَر) یان (رَبِيعُ الثَّانِي) یان (رَجَب) یان (رَمَضَان) بووە، وە ڕۆژەکەشی دەڵێن: (هەشت) ڕۆژ لە (رَبِيعُ الأَوَّل) تێپەڕیوە، یان نۆ ڕۆژ، یان دە ڕۆژ، یان دوانزە ڕۆژ، یان حەڤدە ڕۆژ، یان هەژدە ڕۆژ بووە.

«أولاً: اختلفوا في ولادته ﷺ، الأكثرون على أن ولادته كانت في عام الفيل، وهو قول ابن عباس، وقيل بعد حادثة الفيل بخمسين يوماً، وهو قول السهيلي المالكي، وقيل بخمس وخمسين يوماً، حكاه الحافظ الدمياطي الشافعي، وقيل بشهر وقيل بأربعين يوماً، حكاهما مغلطاي الحنفي وابن سيد الناس الشافعي، وقال الإمام الزهري: بعد الفيل بعشر سنين وقيل بخمس عشرة سنة.

ثانياً: اختلفوا في الشهر الذي ولد فيه ﷺ، فقيل في شهر صفر وقيل في ربيع الآخر حكاهما مغلطاي الحنفي، وقيل في رجب وقيل في رمضان حكاهما اليعمري االشافعي ومغلطاي الحنفي.

ثالثاً: اختلفوا في يوم ولادته ... قيل لليلتين مضتا من ربيع الأول، قالهُ ابن عبدالبر المالكي ورواه الواقدي، وقيل لثماني ليال مضين منه، روى ذلك عن ابن عباس وجبير بن مطعم واختاره ابن حزم وقطع به الخوارزمي ورجحه الحافظ ابن دحية وعليه جمع أهل التأريخ، وقال القطب القسطلاني هو اختيار أكثر أهل الحديث وهو اختيار أكثر من له معرفة بهذا الشأن ... وقيل لتسع خلون منه

وهذا ما ذهب إليه الباشا الفلكي المصري وله رسالة علمية في هذا ورجحه الشيخ على الطنطاوي وقيل لعشر مضين منه وهو قول الشعبي ومحمد الباقر وصححه الحافظ الدمياطي الشافعي، وقيل لاثنتي عشرة مضت منه وقول ابن اسحاق، وقيل لسبع عشرة مضت منه، نقله ابن دحية عن بعض الشيعته، وقيل لثاني عشرة وقيل لثمان بقين رواه أبو رافع عن ابن حزم الظاهري ...»[(١)].

الشَیخ (العثيمين) رَحِمَهُ اللَّهُ دەڵێت: «أولاً: ليلة مولد الرسول صلى الله عليه وسلم ليست معلومة على الوجه القطعي، بل إن بعض العصريين حقق أنها ليلة التاسع من ربيع الأول، وليست ليلة الثاني عشر منه»[(٢)].

واتە: ڕۆژی لەدایكبوونی دیار نیە، بە شێوەیەكی یەكلاكەرەوە، هەندێك لە هاوچەرخان بەدواداچوونێكیان كردووە دەڵێن: شەوی (نۆی رَبِيعُ الأَوَّل) بووە نەك (دوانزە)ی ئەو مانگە.

الشَیخ (الألباني) رَحِمَهُ اللَّهُ دەڵێت: «والأصح أنه ولد صلى الله عليه وسلم في التاسع من ربيع الأول، كما حققه بعض العلماء المعاصرين»[(٣)].

واتە: ڕای دروست ئەوەیە لە (نۆی رَبِيعُ الأَوَّل) دا لەدایك بووە، وەكوو هەندێك لە زانایانی سەردەم دەڵێن.

---

(١) "حقائق حول المولد النبوي" لأحمد بن سليمان الحمدان ص٢ – ٣.

(٢) "فتاوى أركان الإسلام" ص١٧٣ سؤال رقم (٨٩).

(٣) تحقيق "إصلاح المساجد من البدع والعوائد" للقاسمي ص١١٤.

بەم شێوەیە دەبینین بێجگە لە ڕۆژی دووشەممە نەبێت، نە مانگ و نە ساڵ هیچ بەڵگەیەك و کۆدەنگییەکی زانایانی لەسەر نییە، وە هاوەڵانیش پرسیاریان لە پێغەمبەر ﷺ نەکردووە لەسەر لەدایکبوون و ووردەکارییەکانی، وە ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەم بۆنەیە بابەتێکی شەرعی نییە، بەڵکوو شوێنکەوتەی و ئیمانهێنانی کاری پێویستە.

وە هاوەڵان و شوێنکەوتووانی باسی ئەم بۆنەیە و زیندووکردنەوەی هیچ گرنگییەکی نەبووە لایان، وەکوو الشَّيْخ (أبو بكر الجزائري) رَحِمَهُ اللهُ دەڵێت: «المولود النبوي ... والذي لم يعرف المسلمون غيره طيلة ستة قرون وربع قرن، أي من يوم نزول الوحي إلى مطلع القرن السابع الهجري ثم بعد سقوط الخلافة الإسلامية الراشدة وانقسام بلاد المسلمين وتمزقها وما تبع ذلك من ضعف وانحراف في العقائد، والسلوك، وفساد في الحكم والإدارة ظهرت بدعة المولود النبوي الشريف كمظهر من مظاهر الضعف والانحراف»[(١)].

واتە: بە درێژایی شەش سەدە و چارەکێك موسوڵمانان لەدایکبوونی پێغەمبەریان ﷺ نەزانیوە، تا سەرەتای سەدەی حەوتەمی کۆچی، لەدوای ڕووخاندنی خەلافەتی ئیسلامی و دابەشکردنی موسوڵمانان و پارچەپارچەکردنیان، بووە هۆکاری لاوازی و لادان لە بواری باوەڕ و ئاداب و حوکمڕانی و بەڕێوەبردندا، بیدعەی مەولوود سەری هەڵدا، وەکوو سەرهەڵدانی دەرکەوتێکی لاوازی ئیمانی و لادان و گۆڕانکارییەکی دینی.

---

(١) "الإنصاف فيما قيل في المولد من الغلو والإجحاف" لشيخ أبو بكر الجزائري ص٥٠.

٨. لە هەمووی وێرانتر بۆ ئەم بابەتە، بناغەدانەر و دروستکاری یەکەمی ئەم مەولوودە دەوڵەتی فاتمییەکان بوو لە میسر، لەسەر دەستی (بني عبيد القداح) دامەزرا لە نیوەی سەدەی چواری کۆچی، تاوەکوو نیوەسەدەی شەشەمی کۆچی، تەمەنی ئەم دەوڵەتە بوو، ئەم دەوڵەتە بانگەوازی بۆ شیعە دەکرد و پاشماوەیشی (تصوف)ی بەجێهێشت[1].

بانگەوازی بنەماڵەی ئەهل و بەیتیان دەکرد و (ابن ديصان القداح) باپیرەیان خۆی بە کوڕی ئیمام (جعفر الصادق) ناو دەبرد، لەگەڵ ئەوەشدا بەندەیەکی بوو لە ژیانیدا، وە لە (مەغریب) وای بانگەواز بۆ دەکرد کە لە بنەماڵەی (عقيل بن أبي طالب) برای ئیمامی (عەلی) یە ﷺ، تا خەڵکێکی زۆر دوای کەوتن، ئەمانە هەمووی درۆ بوون.

(ابن خلكان) ﷺ دەڵێت «وأهل العلم بالأنساب من المحققين ينكرون دعواه في النسب»[2].

واتە: زانایانی ئاشنا بە بنەماڵەیەتی و شیکەرەوان، بەرپەرچی ئەم بانگەوازییە و خۆدانەپاڵ ئەم بنەماڵەیەی دەدەنەوە.

ئەمانە پێیان دەوترا (عوبەیدی)یەکان، وایان دەردەبڕی لە ڕووکەشدا کە هەڵگری مەزهەبی ڕافیزەن، وە شیعە و لایەنگری ئیمامی (عەلی)ن، بەڵام لە ڕاستی دا: «بَلْ يَجْعَلُونَهُمْ "مِنْ الْقَرَامِطَةِ الْبَاطِنِيَّةِ" الَّذِينَ مِنْهُمْ الْإِسْمَاعِيلِيَّة وَالْنُصَيْرِيَّة

---

(١) بۆ زیاتر ئاشنا بوون بڕوانە کتێبی "الدولة الفاطمية" لدكتور علي محمد الصلابي.

(٢) "وفيات الأعيان" لابن خلكان (٣/ ١١٧).

وَمِنْ جِنْسِهِمْ الخرمية الْمُحَمِّرَةُ وَأَمْثَالُهُمْ مِنْ الْكُفَّارِ الْمُنَافِقُونَ الَّذِينَ كَانُوا يُظْهِرُونَ الْإِسْلَامَ وَيُبْطِنُونَ الْكُفْرَ؛ وَلَا رَيْبَ أَنَّ اتِّبَاعَ هَؤُلَاءِ بَاطِلٌ؛ وَقَدْ وَصَفَ الْعُلَمَاءُ أَئِمَّةَ هَذَا الْقَوْلِ بِأَنَّهُمْ الَّذِينَ ابْتَدَعُوهُ وَوَضَعُوهُ؛ وَذَكَرُوا مَا بَنَوْا عَلَيْهِ مَذَاهِبَهُمْ؛ وَأَنَّهُمْ أَخَذُوا بَعْضَ قَوْلِ الْمَجُوسِ وَبَعْضَ قَوْلِ الْفَلَاسِفَةِ؛ ... بَلْ مَا ظَهَرَ عَنْهُمْ مِنْ الزَّنْدَقَةِ وَالنِّفَاقِ وَمُعَادَاةِ مَا جَاءَ بِهِ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ...»[1].

واته: ئەمانە (قەرامیتە باتنی)یەکانن، ئەوانەی کە دەڵێن قورئان مانای ڕووکەش و ناوەڕۆکی هەیە، لە (ئیسماعیلی)یەکان و (نوسەیری)یەکان و هاوشێوەکانیان لە بیروبڕوا و دووڕووەکان، ئەوانەی بە ڕووکەش ئیسلامیان دەوێت و لە ناوەڕۆکیشدا بێبڕوا بوون، تێکەڵ بوون لە هەندێك قسەی ئاگرپەرستەکان و هەندێك قسەی فەلاسیفەکان، بەڵام ئەوەی لێیان دەرکەوت هەمووی دەرچوون لە دین و دووڕوویی و دژایەتی ئیسلام بوو.

(ابن تیمیة) رَحِمَهُ اللَّهُ دەڵێت: «فَهُمْ مِنْ أَفْسَقِ النَّاسِ. وَمِنْ أَكْفَرِ النَّاسِ ... وَهَؤُلَاءِ الْقَوْمُ يَشْهَدُ عَلَيْهِمْ عُلَمَاءُ الْأُمَّةِ وَأَئِمَّتُهَا وَجَمَاهِيرُهَا أَنَّهُمْ كَانُوا مُنَافِقِينَ زَنَادِقَةٌ يُظْهِرُونَ الْإِسْلَامَ وَيُبْطِنُونَ الْكُفْرَ. فَإِذَا قُدِّرَ أَنَّ بَعْضَ النَّاسِ خَالَفَهُمْ فِي ذَلِكَ صَارَ فِي إيمَانِهِمْ نِزَاعٌ مَشْهُورٌ. فَالشَّاهِدُ لَهُمْ بِالْإِيمَانِ شَاهِدٌ لَهُمْ بِمَا لَا يَعْلَمُهُ؛ إذْ لَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ يَدُلُّ عَلَى إيمَانِهِمْ مِثْلَ مَا مَعَ مُنَازِعِيهِ مَا يَدُلُّ عَلَى نِفَاقِهِمْ وَزَنْدَقَتِهِمْ وَكَذَلِكَ " النَّسَبُ " قَدْ عُلِمَ أَنَّ جُمْهُورَ الْأُمَّةِ تَطْعَنُ فِي نَسَبِهِمْ

---

(١) "مجموع الفتاوى" لابن تيمية (٣٥/ ١٣١)، "البدع الحولية" لعبدالله بن عبدالعزيز التويجري ص١٤٤.

وَيَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ مِنْ أَوْلَادِ الْمَجُوسِ أَوْ الْيَهُودِ. هَذَا مَشْهُورٌ مِنْ شَهَادَةِ عُلَمَاءَ الطَّوَائِفِ: مِنْ الْحَنَفِيَّةِ وَالْمَالِكِيَّةِ وَالشَّافِعِيَّةِ وَالْحَنَابِلَةِ وَأَهْلِ الْحَدِيثِ وَأَهْلِ الْكَلَامِ وَعُلَمَاءِ النَّسَبِ وَالْعَامَّةِ وَغَيْرِهِمْ ... حَتَّى صَنَّفَ الْعُلَمَاءُ فِي كَشْفِ أَسْرَارِهِمْ وَهَتْكِ أَسْتَارِهِمْ كَمَا صَنَّفَ الْقَاضِي أَبُو بَكْرٍ الْبَاقِلَانِي كِتَابَهُ الْمَشْهُورَ ... وَذَكَرَ أَنَّهُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ الْمَجُوسِ وَذَكَرَ مِنْ مَذَاهِبِهِمْ مَا بَيَّنَ فِيهِ أَنَّ مَذَاهِبَهُمْ شَرٌّ مِنْ مَذَاهِبِ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى؛ بَلْ وَمِنْ مَذَاهِبِ الْغَالِيَةِ الَّذِينَ يَدَّعُونَ إلَهِيَّةَ عَلِيٍّ أَوْ نُبُوَّتَهُ فَهُمْ أَكْفَرُ مِنْ هَؤُلَاءِ؛ ... وَكَذَلِكَ ذَكَرَ أَبُو حَامِدٍ الْغَزَالِيُّ فِي كِتَابِهِ الَّذِي سَمَّاهُ " فَضَائِلُ المستظهرية وَفَضَائِحُ الْبَاطِنِيَّةِ " قَالَ: ظَاهِرُ مَذْهَبِهِمْ الرَّفْضُ وَبَاطِنُهُ الْكُفْرُ الْمَحْضُ. وَكَذَلِكَ الْقَاضِي عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ أَحْمَد وَأَمْثَالُهُ مِنْ الْمُعْتَزِلَةِ»[(١)].

واتە: (فاتیمی)یەکان و (عوبەیدی)یەکان بێبڕوا و تاوانبارترین کەس بوون، زانایانی ئیسلام هەموویان شایەتی دووڕوویی و دەرچوون لە دین دەدەن بەسەریاندا کە بە ڕووکەش ئیسلام و بە ناوەڕۆك بێبڕوا بوون، وە بنەماڵەیان هەموو زانایانی ئەو ئوممەتە بەدرۆیان دەخەنەوە و دەڵێن بنەماڵەی ئاگرپەرستەکان و جوولەکەن، ئەمە شایەتی هەموو زانایانی مەزهەب و ئەهلی فەرموودە و کەلامن، وە زانایانی نەسەبناسن، تەنانەت زانایان نووسراوی سەربەخۆیان هەیە لەسەریان، وەکو (أبوبكر الباقلاني) لە کتێبەکەیدا دەڵێت: لە بنەماڵەی ئاگرپەرستن، وە

---

(١) "مجموع الفتاوى" (٣٥/ ١٢٧ – ١٢٩).

دەڵێت: بەرنامەیان پیسترین بەرنامەیە، وە ئیمامی (غەزالی) دەڵێت: ڕووکەشیان ڕافیزەن، بە ناوەڕۆك بێبڕوان.

ڕەوشت و کارەکانیان بەم جۆرە بوو: زۆر بەسۆز و بەڕەحم بوون بۆ گاوور و جوولەکەکان و زۆر لە پلە و دەسەڵاتەکانی دەوڵەتیان دەدا بەدەست ئەوانەوە، ئەوانیش بەکاریان دەهێنا بۆ زۆرترین خزمەتی گاوور و جوولەکەکانی ناو موسوڵمانان، پەرە بە دینەکانیان و گەشەکردنی ژیانی قەشە و هاخامەکان، وە لەولاشەوە دژایەتیکردنی سیمای دینی موسوڵمانان لە قەدەغەکردنی نوێژی تەراویح و سزادانی جێبەجێکاریان و نەفرەتکردن لە خولەفای ڕاشیدین و هەموو هاوەڵان لەسەر مینبەرەکانی میسر و نووسینی بەسەر دەرگا و دیوارەکانی مزگەوتەکانی میسر و قەدەغەکردنی کتێبەکانی فەرموودە، لە ساڵی (**٣٨١ك**) کتێبی "الموطأ"ی ئیمام (مالیك) بە یەکێك گیرا لە میسر، لێی درا و دەیانگێڕا بەناو خەڵکدا، وە تەنانەت بەسەر گۆڕستان و بازاڕ و دووکانەکانەوە قسەی ناشیرین و نەفرەت لە هاوەڵان و خولەفاکان و ناوداران دەنووسرا و زەردباو دەکرا، وە تەنانەت یەکێك لە زانایانی ئەهلی سوننەت (إبراهيم بن محمد الضبي)یان هەر بە زیندوویی کەوڵ کرد.

تا ئەو ئاستەی: «كَتَبَت امْرَأَة إِلَى الْعَزِيز: بِالَّذِي أَعَزَّ الْيَهُودَ بِمَنْشَا وَالنَّصَارَى بِعِيسَى بْنِ نَسْطُورَسَ، وَأَذَلَّ الْمُسْلِمِينَ بِكَ إِلَّا كَشَفْتَ ظُلَامَتِي»[(١)].

واتە: ئافرەتێك ستەمی لێ کرابوو، هیچ کەس تۆڵەی بۆ نەدەکردەوە لەبەر ئەوەی موسوڵمان بوو، کاربەدەستەکانیش گاوور و جوولەکە بوون، نامەیەکی

---

(١) "البداية والنهاية" لابن كثير (١١/ ٣٥٨)، و "المنتظم في تاريخ الملوك" لابن الفرج الجوزي (٧/ ١٩٠).

نووسی بۆ خەلیفەی عوبەیدییەکان کە ناوی (نزار بن المعز العبیدي) بوو، تێیدا: بەو کەسەی جوولەکەکانت بالآدەست کردووە "بە کاربەدەستەکەیان کە ناوی (منشأ بن ابراهیم الیهودي)" ، وە گاوورەکانیشت بالآدەست کردووە "بە کاربەدەستەکەیان کە ناوی (عیسی بن نسطورس) بوو" ، وە موسوڵمانانی زەلیل کردووە بە تۆ، ئەم ستەم و زوڵمەم لەسەر لابە.

(المقریزي) رَحِمَهُ ٱللَّهُ دەڵێت: «وكان للخلفاء الفاطميين في طول السنة أعياد ومواسم وهي: موسم رأس السنة ويوم عاشوراء ومولود النبي ﷺ ومولود علي ابن أبي طالب ومولود الحسن ومولود الحسين ومولود فاطمة ... وعيد الغدير ويوم النوروز ويوم الميلاد وخميس العدسى»[١].

واتە: دەوڵەتی فاتیمییەکان ئاهەنگ و بۆنەگێڕانیان بە درێژایی ساڵ زۆر بووە، وەکوو سەری ساڵی تازە و عاشوورا و لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ و ئیمامی عەلی و سێ منداڵەکانی و (غدیرالضم) و نەورۆز و لەدایکبوونی مەسیح عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ و پێنج شەممە عەدەسی گاوورەکان.

فاتیمییەکان یەکەم کەس بوون بۆنەی لەدایکبوونی پێغەمبەریان ﷺ دروست کرد، لە سەدەی چواری کۆچی بەدواوە تاوەکوو سەدەی شەشی کۆچی[٢].

بەڵام هەندێك دەڵێن: یەکەم کەس کاربەدەستی هەولێری ئەو کاتە بووە بە ناوی: (أبو سعید كوكبري بن بكتكين الملقب الملك مظفرالدين صاحب إربل،

(١) "الخطط المقریزي" (١/ ٤٩٠).

(٢) "الإبداع في مضار الابتداع" لعلي محفوظ ص٢٥٠، و "تأريخ الإحتفال بالمولود النبوي" لحسن السندوبي ص٦٢.

ولد سنة ٥٤٩)[١].

وەکو ئیمامی (السيوطي) رحمه الله دەڵێت: «وَأَوَّلُ مَنْ أَحْدَثَ فِعْلَ ذَلِكَ صَاحِبُ إِرْبِلَ الْمَلِكُ الْمُظَفَّرُ أَبُو سَعِيدٍ كُوكْبُرِي بْنُ زَيْنِ الدِّينِ عَلِيِّ بْنِ بَكْتَكِينَ»[٢].

(أبو شامة) رحمه الله دەڵێت: «أول من احتفل بذلك بالموصل الشيخ عمر بن محمد الملا أحد الصالحين المشهورين وبه اقتدى في ذلك صاحب إربل»[٣].

بەم دوو قسەیە دەردەکەوێت کە یەکەم کەس مەولوودی لەدایکبوونی پێغەمبەری ﷺ داهێنابێت ناوداری بەڕێوەبەری هەولێر بووە، مەلیك (مظفرالدين)، ئەویش بە چاولێکردنی زانایەکی ناوداری بەناوبانگ بووە لە عیبادەتدا بە ناوی (شیخ عمر بن محمد الملا) لە موسڵ، کە ساڵانە مەولوودی دەگێڕا و ناوداران و خەڵکی بانگهێشت دەکرد، وە بۆیە مەلیك (مظفرالدين) زۆر ئەم بۆنەیە دەخرێتە پاڵی لەبەرئەوەی ساڵانە هەڵدەستا بە سازدانی مەولوود بە شێوەیەکی زۆر سەرسوڕهێنەر، لە سەرفکردنی پارەو ماڵ و خواردن دروستکردندا لە هەولێر، ساڵێك لە هەشتی (ربيع الأول) و ساڵێکیش لە دوانزەی (ربيع الأول) بۆ ئەوەی بەر ئەو دوو مێژووە بکەوێت کە زانایان باسیان کردووە.

(١) "البدع الحولية" لعبدالله بن عبدالعزيز التويجري ص١٤٨.

(٢) "الحاوي للفتاوي" (١/ ٢٢٢).

(٣) "الباعث على انكار البدع" لأبو شامة ص٣١.

وە (أبو الخطاب بن دحية) كتێبێكی نوسی لەسەر مەولوود بەناوی "التنوير في مولد البشير النذير" یەكەم كەس بووە لەم بارەیەوە بینوسێت پێشكەشی كرد بە شا (مظفرالدين) ئەویش هەزار دیناری ئاڵتونی پێشكەش كرد[١].

ئیمامی (السيوطي) رحمه الله دەڵێت: «هەزار سەر مەڕی برژاو و دە هەزار مریشك و سەد ئەسپ و سی هەزار قاپ حەڵوا و ... دروست دەكرد ... خۆشی گوێی لە شیعر و قەسیدەكان دەگرت، لە نیوەڕۆوە بۆ بەیانی لەگەڵ سۆفییەكاندا (الرقص الصوفي) دەكرد ...»[٢].

(عبدالله التويجري) دەڵێت: «فلا شك ان العبيديين هم أول من احتفل بالمولد النبوي حسب ما ورد في كتب التأريخ والسير، دخل خليفة العبيديين المعز معد بن اسماعيل ٣٦٢هـ وكان ذلك بداية حكمهم في مصر، وكان آخرخليفة فيهم هو العاصد توفي سنة ٥٦٧هـ، وأما مظفرالدين صاحب إربل فولادته سنة ٥٤٩هـ وتوفي سنة ٦٣٠هـ، فهذا دليل قاطع على أن العبيديين سبقوا صاحب إربل بالاحتفال بالمولد النبوي ... سبقه إلى ذلك العبيديون بحوالي قرنين من الزمان»[٣].

---

(١) "الإنصاف فيما قيل في المولد من الغلو والإجحاف" لشيخ أبو بكر الجزائري ص٥٠.

(٢) "الحاوي للفتاوي" (١/ ١٩٢)، "البداية والنهاية" لابن كثير (١٣/ ١٣١)، "وفيات" لابن خلكان (٤/ ١١٧).

(٣) "البدع الحولية" ص١٥١.

واتە: گومان نییە دەوڵەتی عوبیدیەکان یەکەم کەس بوون مەولوودیان گێڕا بە گوێرەی نوسینە مێژوویەکان بێت، لەبەرئەوەی یەکەم خەلیفەیان لە ساڵی (**٣٦٢ك**)دا بوو، وە کۆتا خەلیفەیان ساڵی (**٥٦٧ك**) بووە، وە شا (مظفر)ی هەولێر لە ساڵی (**٥٤٩ك**) لەدایك بووە، وە لە ساڵی (**٦٣٠ك**) کۆچی دوایی کردووە، ئەمە بەڵگەیەکی یەکلاکەرەوەیە لەسەر ئەوەی فاتمییەکان بە نزیکەی دوو سەدە پێش شای هەولێر مەولوودیان گێڕاوە.

یەکێك لە چاکە و خێرە گەورەکانی (صلاح الدین الأیوبي) رحمه الله لەناوبردن و کۆتایی هێنان بووە بە دەوڵەتی عوبەیدییە فاتمییەکان لە میسر و ڕزگارکردنی قودس لە گاوورەکان.

٩. ئەم یادە بە درێژایی شەش سەدەی پاش وەفاتی پێغەمبەر ﷺ هیچ باسێکی نەبووە، وە زانایان بە گشتی کۆکن لەسەر بێبنەمایی ئەم یادە هەر لە کۆنەوە:

ئیمامی (تاج الدینی الفاکهاني المتوفي ٧٣٤هـ) دەڵێت: «**لا أعلم لهذا المولد أصلا في كتاب ولا سنة، ولا ينقل عمله عن أحد من علماء الأمة، الذين هم القدوة في الدين، المتمسكون بآثار المتقدمين؛ بل هو بدعة أحدثها البطالون، وشهوة نفس اغتنى بها الأكالون**»[(١)].

واتە: ئەوەی بزانم هیچ بنەمایەك نییە بۆ مەولوود، نە لە قورئان، نە لە سوننەتدا، وە کارپێکردنی نییە لەلای هیچ زانایەکی موسوڵمانانەوە کە شوێنی شوێنکەوتن و پەیوەست بوون بێت بە پێشووانەوە، بەڵکوو داهێنراوێکە بەتاڵەکان و خاوەن حەز و بخۆرەکان دایان هێناوە.

(١) "المورد في عمل المولد" للفاكهاني ص٨، ٩.

(ابن تيمية) رحمه الله دەڵێت: «وَأَمَّا اتِّخَاذُ مَوْسِمٍ غَيْرِ الْمَوَاسِمِ الشَّرْعِيَّةِ كَبَعْضِ لَيَالِي شَهْرِ رَبِيعٍ الْأَوَّلِ الَّتِي يُقَالُ إِنَّهَا لَيْلَةُ الْمَوْلِدِ، أَوْ بَعْضُ لَيَالِي رَجَبٍ، ... فَإِنَّهَا مِنْ الْبِدَعِ الَّتِي لَمْ يَسْتَحِبَّهَا السَّلَفُ وَلَمْ يَفْعَلُوهَا وَاَللَّهُ سُبْحَانَهُ، وَتَعَالَى أَعْلَمُ»[١].

واتە: بەکارهێنانی بۆنەیەك لەو بۆنانە و بەشەرعیکردنی وەکوو مانگی (ربيع الأول) پێی دەڵێن شەوی مەولوود، یان شەوانی مانگی (رجب) ... ئەوا بیدعەیە و پێشووە صاڵحەکان نەیان کردووە و بە چاکیان نەزانیوە.

(أبو زرعة) رحمه الله دەڵێت «لا نعلم - أي عمل المولد - ولو بإطعام الطعام عن السلف»[٢].

واتە: بوونی هیچ بەڵگەیەك نییە لە پێشووە ساڵحەکان کە بۆنەی مەولوودیان گێڕابێت، گەر بە خواردنیش بێت.

ئیمامی (الشاطبي) رحمه الله لە پێناسەی بیدعەدا دەڵێت: «تُشَابِهُ الطَّرِيقَةَ الشَّرْعِيَّةَ ... وَمِنْهَا: الْتِزَامُ الْكَيْفِيَّاتِ وَالْهَيْئَاتِ الْمُعَيَّنَةِ، كَالذِّكْرِ بِهَيْئَةِ الِاجْتِمَاعِ عَلَى صَوْتٍ وَاحِدٍ، وَاتِّخَاذُ يَوْمِ وِلَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِيدًا»[٣].

واتە: بیدعەیەك لە شێوازی شەرعی بچێت لە گرتنەبەری چۆنیەتییەکی دیاریکراو، وەکوو زیکر بە کۆمەڵ و دەنگ بەرزکردنەوە و لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ کردنە جەژن.

---

(١) "الفتاوى الكبرى" (٤/ ٤١٤)،"مجموع الفتاوى" (٢٥/ ٢٩٨).

(٢) "تشنيف الآذان" لأبو زرعة ص١٣٦.

(٣) "الاعتصام" (١/ ٥٣).

وە (محمد بن الحاج المالكي المتوفي سنة ٧٣٧هـ) دەڵێت «فَصْلٌ فِي مَوْلِدِ النَّبِيّ والبدع المحدثة فِيهِ: وَمِنْ جُمْلَةِ مَا أَحْدَثُوهُ مِنْ الْبِدَعِ مَعَ اعْتِقَادِهِمْ أَنَّ ذَلِكَ مِنْ أَكْبَرِ الْعِبَادَاتِ وَإِظْهَارِ الشَّعَائِرِ مَا يَفْعَلُونَهُ فِي شَهْرِ رَبِيعٍ الْأَوَّلِ مِنْ مَوْلِدٍ وَقَدْ احْتَوَى عَلَى بِدَعٍ وَمُحَرَّمَاتٍ جُمْلَةٍ»[1].

واتە: لە باسی مەولوودا یەکێك لەوانەی دایان هێناوە بە باوەڕی خۆیان گەورەترین عیبادەتە و باشترین کارە دینییەکانە دەیکەن لە مانگی (ربيع الأول)دا مەولوودە، کە چەندەها داهێنراو و حەرامەکان لەخۆ دەگرێت.

وە تەنانەت ئەو زانایانەی بە بیدعەی چاکی دادەنێن دان دەنێن بەوەدا کە هیچ بنەمایەکی دینی نییە، وەکو ئیمامی (السيوطي) رحمه الله دەڵێت: «فَقَدْ وَقَعَ السُّؤَالُ عَنْ عَمَلِ الْمَوْلِدِ النَّبَوِيِّ فِي شَهْرِ رَبِيعٍ الْأَوَّلِ، ... الْجَوَابُ: عِنْدِي أَنَّ أَصْلَ عَمَلِ الْمَوْلِدِ الَّذِي هُوَ اجْتِمَاعُ النَّاسِ وَقِرَاءَةُ مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ... وَأَوَّلُ مَنْ أَحْدَثَ فِعْلَ ذَلِكَ صَاحِبُ إِرْبِلَ الْمَلِكُ الْمُظَفَّرُ أَبُو سَعِيدٍ كُوكْبُرِي ... وَقَدْ صَنَّفَ لَهُ الشَّيْخُ أَبُو الْخَطَّابِ ابْنُ دِحْيَةَ مُجَلَّدًا فِي الْمَوْلِدِ النَّبَوِيِّ سَمَّاهُ "التَّنْوِيرُ فِي مَوْلِدِ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ" ، فَأَجَازَهُ عَلَى ذَلِكَ بِأَلْفِ دِينَارٍ»[2].

واتە: پرسیاری مەولوودی لێ دەکەن لە کۆبوونەوەی خەڵك و قورئان خوێندن، دەڵێت: یەکەم کەس مەلیکی هەولێر دایهێناوە و تەنانەت بۆ یەکەم جار

---

(١) "المدخل" لابن الحاج (٢/ ١، ٢)،قال فيه ابن حجر:كثير الفوائد كشف فيه عن مصايب وبدع يفعلها الناس.

(٢) "الحاوي للفتاوي" للسيوطي (١/ ٢٢١ – ٢٢٢).

زانایەك بەناوی (ابن دحية) کتێبێکی لەسەر مەولوود بۆ دەنوسێت بەناوی "التنوير في مولد البشير النذير" بۆی دەخوێنێتەوە و ئەویش پاداشتی دەکات بە هەزار دیناری ئاڵتوونی.

گەرچی دوای ئەم قسەیە چەند بەڵگەیەك دەهێنێتەوە بۆی، ئەوە لە ڕەتکردنەوەی بەڵگەکانی مەولووددا باسی دەکەین.

وە (ابن حجر العسقلاني) رَحِمَهُ اللَّهُ یەکێکی ترە لەوانەی کە ڕێگە بە مەولوود دەدات، بەڵام دەڵێت: «أَصْلُ عَمَلِ الْمَوْلِدِ بِدْعَةٌ لَمْ تُنْقَلْ عَنْ أَحَدٍ مِنَ السَّلَفِ الصَّالِحِ مِنَ الْقُرُونِ الثَّلَاثَةِ»(١).

واتە: بنەمای مەولوود بیدعەیە، لە هیچ کەسێکی هاوەڵان و شوێنکەوتووانی ئەو سێ سەردەمە پڕخێرە نەکراوە.

الشَّيخ (العثيمين) رَحِمَهُ اللَّهُ دەڵێت: «ولهذا نقول: إن ما يفعله أكثر المسلمين اليوم من الاحتفال بمولد الرسول صلى الله عليه وسلم في اليوم الثاني عشر من شهر ربيع الأول بدعة ليس له أصل من السنة»(٢).

واتە: ئەوەی زۆری موسوڵمانان دەیکەن لە ئاهەنگ گێڕانی لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ بیدعەیە و هیچ بنەمایەکی نییە لە سوننەتدا.

---

(١) "الحاوي للفتاوي" للسيوطي (١/ ٢٢٩).

(٢) "لقاء الباب المفتوح" لمحمد بن صالح العثيمين (٣٥/ ٦)، و "مجموع فتاوى ورسائل العثيمين" (٦/ ١٦٨)، (٧/ ٣٦٤).

الشَّيْخ (ابن باز) رَحِمَهُ اللَّهُ دەڵێت: «الاحتفال بالموالد من البدع التي حدثت في الناس ... الاحتفال به من البدع التي حدثت في المسلمين ولم يفعله النبي صلى الله عليه وسلم ولا أصحابه لا الخلفاء الراشدون ولا غيرهم، وهكذا لم يفعله المسلمون في القرون المفضلة الثلاثة، وقد قال عليه الصلاة والسلام في الحديث الصحيح: «من عمل عملا ليس عليه أمرنا فهو رد» ... فالواجب على المسلم ترك ذلك»[(١)].

واتە: مەولوود دروستکراوە و بیدعەیە ئاهەنگ گێڕان پێی، پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانی و لە سێ سەدەی ئیسلامدا نەکراوە.

وە هەروەها الشَّيْخ (محمد عبدالسلام الشقيري) لە کتێبی "السنة والمبتدعات" ص١٣٨، الشَّيْخ (محمد بن ابراهيم) لە "الفتاوى" (٣/ ٥٤)، الشَّيْخ (محمد عبدالطيف) لە "الدار السنية" (٨/ ٢٨٥)، الشَّيْخ (حمود التويجري) "الرد القوي" ص٢٢٣، و "فتاوى اللجنة الدائمة" (٣/ ٤١) رقم (٩١٢٦). هەموویان بڕیار لەسەر بیدعەیەتی مەولوود دەدەن.

الشَّيْخ (صالح الفوزان) دەڵێت: «إقامة الاحتفال بالمولد النبوي صلى الله عليه وسلم هذا ممنوع من ناحية أخرى، لأنه تشبه بالنصارى الذين يحتفلون بمولد المسيح عليه السلام ... الاحتفال بالمولد النبوي من البدع المحدثات

---

(١) "فتاوى نور على الدرب" لابن باز (٣/ ٥٢).

المنكرات التي جاءت بعد انقضاء القرون المفضلة»[(١)].

الشَّيْخ (محمد بن صالح المنجد) دەڵێت: «مولد الرسول ﷺ ممنوع من عدة وجوه:

١. أنه لم يكن من سنة الرسول ﷺ.

٢. تشبه بالنصارى.

٣. وسيلة إلى الغلو والمبالغة في تعظيمة ﷺ.

٤. يفتح باب للبدع الأخرى والاشتغال بها عن السنن ...»[(٢)].

و الشَّيْخ (الألباني) رَحِمَهُ اللهُ في "قاموس البدع" ص٧٢٠، و "الثمر المستطاب" (١/ ٥٧٧). ئاماژە بۆ ئەم بابەتە دەکات.

١٠. بەڵگە گوماناوییەکان لەسەر بوونی مەولوود:

الشَّيْخ (أبو بكر الجزائري) رَحِمَهُ اللهُ دەڵێت: «عندما أحدثت بدعة المولد في مطلع القرن السابع وفشت وانتشرت بين الناس لوجود فراغ روحي ... وتأصلت هذه البدعة في النفوس وأصبحت جزء من عقيدة كثير من أهل الجهل لم يجد بدا بعض أهل العلم كالسيوطي رحمه الله تعالى من محاولة تبريرها بالبحث عن شبه يستشهر بها على جواز بدعة المولد هذه وذلك إرضاء للعامة

(١) "مجموع الفتاوى" لشيخ صالح الفوزان (٢/ ٦٩١).

(٢) "موقع الإسلام سؤال وجواب" (١٢/ ٧).

والخاصته أيضاً من جهة وتبريراً لرضى العلماء بها وسكوتهم عنها لخوفهم من الحاكم والعوام من جهة ...»[(١)].

واته: کاتێك بیدعەی مەولوود لە سەدەی حەوتی کۆچیدا دروست بوو لەناو خەڵکدا بڵاو بووەوە بە هۆکاری بۆشایی ڕۆحی دینی ئەم داهێنراوە داکوترا لە ناخیاندا و بووە بەشێك لە باوەڕی زۆری نەزانەکان، هیچ چاریان نەما هەندێك لە خاوەن زانست وەکوو ئیمامی (السيوطي) رحمه الله بێجگە لە پاساو نەبێت بیهێنێتەوە بۆ ڕازیکردنی زانایان بێدەنگن لە ئاستی، لەبەر ترسی دەسەڵات و خەڵکی نەزان لەلایەك.

بە تایبەت ئەو زانایانەی کە بەم جۆرەوە گیرۆدە بوون نیشتەجێی ئەو شوێنانە بوون کە ئەم بیدعەیەی تێدا بڵاوە لە میسر و شام و عێراق، وەکوو: (السيوطي، أبو شامة مقدسي وابن حجر العسقلاني ...) لە ناودارەکان، وە ئەمانەی دوای ئەوانیش بە هەمان شێوەی گیرۆدە تووشبوون و هەمان بەڵگە و گومانەکانی ئەوان دووبارە دەکەنەوە.

بۆ پەرچدانەوەی بەڵگە گوماناوییەکانی ئەم بابەتە پێویست دەکات بچینەوە سەر بەڵگەی پێشووان:

بەڵگەی یەکەم: ئیمامی (السيوطي) رحمه الله دەڵێت: «وَقَدِ اسْتَخْرَجَ لَهُ إِمَامُ الْحُفَّاظِ أبو الفضل ابن حجر أَصْلًا مِنَ السُّنَّةِ، وَاسْتَخْرَجْتُ لَهُ أَنَا أَصْلًا ثَانِيًا، ... قَالَ: أَصْلُ عَمَلِ الْمَوْلِدِ بِدْعَةٌ لَمْ تُنْقَلْ عَنْ أَحَدٍ مِنَ السَّلَفِ الصَّالِحِ مِنَ الْقُرُونِ

---

(١) "الإنصاف فيما قيل في المولد من الغلو والإجحاف" ص٥٧، "البدع الحولية" لعبدالله التويجري ص١٥٩.

الثَّلَاثَةِ، وَلَكِنَّهَا مَعَ ذَلِكَ قَدِ اشْتَمَلَتْ عَلَى مَحَاسِنَ وَضِدِّهَا، فَمَنْ تَحَرَّى فِي عَمَلِهَا الْمَحَاسِنَ وَتَجَنَّبَ ضِدَّهَا كَانَ بِدْعَةً حَسَنَةً وَإِلَّا فَلَا، ... قَالَ: وَقَدْ ظَهَرَ لِي تَخْرِيجُهَا عَلَى أَصْلٍ ثَابِتٍ وَهُوَ مَا ثَبَتَ فِي الصَّحِيحَيْنِ مِنْ «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ فَوَجَدَ الْيَهُودَ يَصُومُونَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، فَسَأَلَهُمْ فَقَالُوا: هُوَ يَوْمٌ أَغْرَقَ اللهُ فِيهِ فرعون وَنَجَّى مُوسَى فَنَحْنُ نَصُومُهُ شُكْرًا للهِ تَعَالَى»، فَيُسْتَفَادُ مِنْهُ فِعْلُ الشُّكْرِ للهِ عَلَى مَا مَنَّ بِهِ فِي يَوْمٍ مُعَيَّنٍ مِنْ إِسْدَاءِ نِعْمَةٍ أَوْ دَفْعِ نِقْمَةٍ، ... وَأَيُّ نِعْمَةٍ أَعْظَمُ مِنَ النِّعْمَةِ بِبُرُوزِ هَذَا النَّبِيِّ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ؟ وَعَلَى هَذَا فَيَنْبَغِي أَنْ يُتَحَرَّى الْيَوْمُ بِعَيْنِهِ حَتَّى يُطَابِقَ قِصَّةَ مُوسَى فِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ»[1].

واتە: (ابن حجر العسقلاني) رَحِمَهُ اللهُ بنەمایەکی بۆ ئەم بۆنەیە دۆزیوەتەوە، وە منیش بنەمای دووەمم بۆ دۆزیوەتەوە، (ابن حجر) دەڵێت: مەولوود بیدعەیە و کەسێك لە پێشینە صاڵحەکان نەیان کردووە، ئەم بۆنەیە چاکە و خراپە لەخۆ دەگرێت، ئەوەی چاکەکانی بکات لە خراپەکانی بەدوور بێت ئەوا بیدعەی حەسەنەیە، وە ئەگەر نا ... وە بنەمایەکم بۆ ڕوون بووەتەوە لە سەری ئەویش ئەو فەرموودەیەیە کاتێك پێغەمبەر ﷺ دەچێتە مەدینە دەبینێ جوولەکەکان بەڕۆژوون، پرسیاریان لێدەکات، دەڵێن: ئەم ڕۆژە خوای گەورە فیرعەونی لەناو برد و (موسا)ی ڕزگار کرد، ئێمەیش بۆ سوپاسگوزاری خوا بەڕۆژووین ... ئەمەی لێ وەردەگرێت سوپاسگوزاری لەسەر نیعمەتێك لە ڕۆژێکی دیاریکراودا، وە چ

(١) "الحاوي للفتاوي" (١/ ٢٢٤ – ٢٢٩)، والحديث رواه البخاري (٢٠٠٤)، ومسلم (١١٣٠).

نیعمەتێك لـە دەرکەوتنی پێغەمبەر ﷺ گەورەترە لـەو ڕۆژەدا؟ وا پێویست دەکات ئەو ڕۆژە بەتەواوی دیاری بکەین، تاوەکوو بگونجێت لـەگەڵ بەسەرهاتەکەی (موسا)دا ﷺ لـە عاشورا.

زانایان بەم شێوەیە بەرپەرچی دەدەنەوە:

١. ئەگەر وەکوو (عاشورا) بێت ئەوا دەبێت بەڕۆژوو بین، نەك ئاهەنگ بگێڕین، «المفروض أننا نصوم كما صام النبي ﷺ لا أننا نقيم المآدب والأفراح بالطبول والمزامير، ... فما أعجب هذا الفهم المعكوس، ... فهل الله تعالى يشكر بالطرب والأكل والشرب؟ اللهم لا، لا»[1].

واتە: زۆر سەیرە پێچەوانەی ئەم فەتوایە دەبوایە بەڕۆژوو بین، وە ئایا شوکرانەی خودا بە ئاهەنگ و تەپڵ و خواردن و خواردنەوە دەکرێت؟.

٢. پێچەوانەی بڕیاری یەکەمیەتی، (ابن حجر) ﷬ کە وتی کەسێك لـە هاوەڵان و تابعین و شوێنکەوتووانی ئەو سێ سەردەمە پڕخێرە بە ئیقراری پێغەمبەر ﷺ نەیان کردووە، گەر وایە چۆن بوو بە بیدعەی چاکە؟ بۆ چاکە ماوەتەوە ئەوان نەیکەن؟!

٣. گەر ئەم بۆنەی (عاشورا)یە ببوایە بە بەڵگە ئەوا (صەحابە و تابعین) دەیانکردە بەڵگە لـە ڕووی تێگەیشتن و کارپێکردنی و لـێیان ون نەدەبوو ئەم بۆیان بدۆزێتەوە، کاتێك (ابن حجر) ﷬ لـە ساڵی (٨٥٢)ی کۆچی لـە (قاهیرە) وەفاتی کردووە، هیچ زانایەك بە درێژایی هەشت سەدە و نیو ئەم بەڵگەیەی

---

(١) "الإنصاف فيما قيل في المولد من الغلو والإجحاف" لشيخ: أبي بكر الجزائري ص٣٣.

نەدۆزیوەتەوە بێجگە لەم، نەك سێ سەدەی پڕ لە خێری هاوەڵان و شوێنکەوتووانی.

ئیمام (مالك) رَحِمَهُ ٱللَّهُ دەڵێت: «كل أحد يؤخذ من قوله، ويُترك، إلا صاحب هذا القبر، صلى الله عليه وسلم»[(١)].

واتە: هەموو کەس قسەی لێ وەردەگیرێت و ڕەت دەکرێتەوە بێجگە لە خاوەنی ئەم قەبرە.

٤. عیبادات وەستاوە (توقيفية) و بنەمایە لەسەر شەرع و بەڵگە، نەك ڕا و بەچاکزانین و داهێنراوی چاك[(٢)].

پاشان داوا دەکات بگەڕێین بەدوای دیاریکراوی تەواوی ڕۆژی مەولوددا وەکوو ڕۆژی عاشورا با بیپێکن، ئەمە بۆ خۆی هەوڵێکی بێ ئەنجامە، لەبەر نەبوونی بەڵگەی تەواو لەسەر ڕۆژەکە.

٥. پێغەمبەری خوا ﷺ باسی عاشورای کردووە و هانی خەڵکی بۆ داوە، بە پێچەوانەی مەولوودەوە نە باسی کردووە، وە نە خێریشی لەسەر بڕیار داوە، گەر ببوایە لێی نەدەشاردینەوە، وەکوو خۆی دەفەرمویت: «إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ إِلَّا قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ وَلَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ إِلَى النَّارِ إِلَّا قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ»[(٣)].

---

(١) "الموطأ" (١/ ٢٥١)، "سلسلة الأحاديث الصحيحة" للألباني (١/ ٢٥٨).

(٢) "البدع الحولية" لعبدالله بن عبدالعزيز بن أحمد التويجري ص١٦١، و "الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن علوي وبيان أخطائهم في المولد النبوي" لحمود بن عبدالله التويجري ص٣٢.

(٣) "سلسلة الأحاديث الصحيحة" للألباني (٢٨٦٦).

واتە: کارێك نەماوە نزیکتان بخاتەوە لە بەهەشت فەرمانم پێکردوون و هیچ کارێکیش نەماوە نزیکتان بخاتەوە لە ئاگر ئیلا ڕێگریم لێ کردوون.

٦. ئەی ئەوەی بۆ لەبیر دەچێت کە پێغەمبەری خواش ﷺ هەر لەم ڕۆژەدا وەفاتی کردووە؟ بۆنەیەك بخوێنرێتەوە تیایدا و بۆنەیەك پەراوێز بکرێت کە پێچەوانەی یەکن!

٧. (ابن تيمية) رَحِمَهُ ٱللَّهُ دەڵێت: «قول كثير من العلماء أو العباد أو أكثرهم، ونحو ذلك، فليس مما يصلح أن يكون معارضا لكلام الرسول صلى الله عليه وسلم حتى يعارض به، ... إذا فعلها قوم ذوو فضل ودين فقد تركها في زمان هؤلاء، ... إن لم يكونوا أفضل ممن فعلها، فليسوا دونهم. ولو كانوا دونهم في الفضل ... ثم عامة المتقدمين الذين هم أفضل من المتأخرين»[1].

واتە: قسەی زۆری زانایان و خواناسان ناشێت ببێتە پێچەوانەی فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ بەرامبەری بووەستێت، وە ئەگەر کەسانێکی باش و زانا بیستیان کردیان لە سەردەمێکدا ئەوا هەر لەو سەردەمەدا کۆمەڵێك زانا و خواناسان نەیان کردووە، خۆ ئەگەر لە ئاستیاندا نەبێت لە خوار ئەوانەوە نین، خۆ پێشووەکان بە گشتی باشترن تاکوو ئەم دواییانە.

بە ڕوونی دیارە کاردانەوەی شوێن لەسەر ئەم جۆرە زانایانە بووە، وە گەر وا نەبێت بۆچی زانایانی حیجاز ئەم باسەیان نییە.

---

(١) "اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم" (٢/ ٨٩)، (٢/ ١١٨).

٨. هۆکار چییە یاد و بۆنە لەوە گرنگترەکانی تری دین پشتگوێ دەخرێت؟ وەکوو بۆنەی یەکەم هاتنە خوارەوەی وەحی لە ئەشکەوتی (حەراء)، یاخود چوون بۆ ئیسرا و میعراج، یاخود سەرکەوتنی جەنگی بەدر، یان کۆچکردن بۆ مەدینە ... بەڵام بۆنەی لەدایکبوون بەو ڕێژەیە زەق دیاری دەکرێت و پشتیوانی و پاساوی بۆ دەهێنرێتەوە.

ئەگەر ئەمە هۆکاری چاولێکردنی گاوورەکان بۆ لەدایکبوونی (مەسیح) نەبێت و خوو و عادەتی بەربڵاوی خەڵکی نەبێت و گونجاو نەبێت لەگەڵ حەز و ئارەزووەکانی خەڵکیدا بۆ ئەم هەموو پشتیوانییە و پێ لەسەر داگرتنەی بۆ دەکرێت؟

هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ: «وَلَكِنْ قَدْ حَدَثَ أُمُورٌ لَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلُ، ابْتُلِيَ بِهَا الْعَالَمُ الْغَرْبِيُّ، وَغَزَا بِهَا الْعَالَمَ الشَّرْقِيَّ، وَلُبِّسَ بِهَا عَلَى الْمُسْلِمِينَ، وَهِيَ تِلْكَ الْمَبَادِئُ الْهَدَّامَةُ ... وَإِبْرَازُ شَخْصِيَّاتٍ ... وَصَارُوا يُقِيمُونَ لَهُمُ الذِّكْرَيَاتِ، ... فَقَامَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ يَقُولُ: نَعْلَمُ أَنَّ الْمَوْلِدَ لَيْسَ سُنَّةً نَبَوِيَّةً، وَلَا طَرِيقًا سَلَفِيًّا، وَلَا عَمَلَ الْقُرُونِ الْمَشْهُودِ لَهَا بِالْخَيْرِ، وَإِنَّمَا نُرِيدُ مُقَابَلَةَ الْفِكْرَةِ بِالْفِكْرَةِ، وَالذِّكْرَيَاتِ بِالذِّكْرَى، لِنَجْمَعَ شَبَابَ الْمُسْلِمِينَ»(١).

واتە: ئێستا ڕووداوێك ڕویان داوە لەوەوپێش نەبووە، ئەویش جیهانی ڕۆژئاوا تووشی کۆمەڵێك شت بووە و جیهانی ڕۆژهەڵاتی پێ داگیر کردووە، ئەو بیرو بۆچوونە ڕوخێنەرانەیە ... بە دەرکەوتنی کۆمەڵێك کەسانی ناودار، بەم هۆکارەوە

(١) "أضواء البيان في إيضاح القرآن بالقرآن" للشنقيطي (٨/ ٣٨٦) في تفسير سورة [الإنسان].

بۆنە و یادیان بۆ کراوە، موسڵمانانیش تیایاندا دەڵێت: دەزانین مەولوود لە سوننەتدا نیە و ڕێگای پێشووان و کاری سێ سەدە خێرەکە نییە، بەڵام دەمانەوێت لە ئاستی ئەواندا بەربەرەکانی بکەین و یاد و بۆنە بەرامبەر یاد و بۆنە بکەین، تاوەکوو گەنجانی موسوڵمان کۆ بکەینەوە.

گەر وابێ ئەوا پێغەمبەری خوا ﷺ دەخەینە ڕیزی ئەو ناودار و سەرۆکانەوە کە ناویان هەیە لە دونیادا، ئەمەش شایستە نییە و عەقڵ ڕێگەی پێنادات، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ۝٤﴾ [الشرح : ٤] ناوی پێغەمبەر ﷺ بەرز بووەتەوە پێنج جار لە ڕۆژێکدا، لە بانگدا، لە قامەتدا، لە تەحیاتدا، لە سڵاواتدا[1].

بەڵگەی دووەم: ئیمامی (السيوطي) رَحِمَهُ اللهُ لە دوای بەڵگەکەی (ابن حجر) رَحِمَهُ اللهُ دەڵێت: «وَقَدْ ظَهَرَ لِي تَخْرِيجُهُ عَلَى أَصْلٍ آخَرَ، وَهُوَ مَا أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ عَنْ أَنَسٍ «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ عَنْ نَفْسِهِ بَعْدَ النُّبُوَّةِ» ... أَنَّ الَّذِي فَعَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِظْهَارٌ لِلشُّكْرِ عَلَى إِيجَادِ اللهِ إِيَّاهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَتَشْرِيعٌ لِأُمَّتِهِ كَمَا كَانَ يُصَلِّي عَلَى نَفْسِهِ لِذَلِكَ، فَيُسْتَحَبُّ لَنَا أَيْضًا إِظْهَارُ الشُّكْرِ بِمَوْلِدِهِ بِالِاجْتِمَاعِ وَإِطْعَامِ الطَّعَامِ وَنَحْوِ ذَلِكَ مِنْ وُجُوهِ الْقُرُبَاتِ وَإِظْهَارِ الْمَسَرَّاتِ»[2].

---

(١) "المولد النبوي هل نحتفل" لشحاتة محمد صقر ص٨٧.

(٢) "الحاوي للفتاوي" للسيوطي (١/ ٢٣٠)، والحديث في "السنن الكبرى" للبيهقي (٩/ ٣٠٠) وقال: هو حديث منكر، وفي "مصنف عبدالرزاق" (٧٩٦)، قال ابن حجر في "الفتح" (٩/ ٥٩٥): لا يثبت، وقال الألباني في "الصحيحة" (٦/ ٥٠٤): وهو كذلك، وقال النووي في "المجموع" (٨/ ٤١٢): هذا حديث باطل، وقال ابن القيم في "تحفة المودود" ص٥٧: قال أحمد: منكر، وقال البزار في "فتح الباري" (٩/ ٥٩٥)" ضعيف.

واتە: بنەمایەکی ترم بۆ ڕوون بووەتەوە لەم بارەیەوە، ئەویش ئەو ڕیوایەتەی (ئەنەس)ە رضي الله عنه کە دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ حەوتمی بۆ خۆی کردووە لە دوای پێغەمبەرایەتی، ئەمە ئەوە دەردەخات پێغەمبەر ﷺ ئەمەی کە کردووە وەکوو سوپاسگوزارییەکی خوایی بووە لەسەر بوونی بە ڕەحمەتێکی خوایی و هۆکاری شەریعەت بۆ گەلەکەی، وەك چۆن سڵاواتی لەسەر خۆی دەدا، وا باشە ئێمەیش دەربڕینی شوکرانەی خوا بکەین بە لەدایکبوونی بە کۆبوونەوە و خواردن بەخشینەوە و جۆرەکانی نزیکبوونەوەی خوایی و دەرخستنی خۆشییەکان.

وەڵام:

یەکەم: فەرمووودەکە لاواز (ضعیف)ە و کاری پێناکرێت، ئیمام (مالك وأحمد بن حنبل والبزار، والبيهقي والنووي والحافظ المزي والحافظ الذهبي وابن حجر والألباني) ڕەحمەتی خوایان لێبێت هەموویان بە (ضعیف)یان داناوە و کاری پێ ناکرێت.

دووەم: وە ئایا ئەگەر مەڕی سەربڕیبێت بۆ شوکرانەی خوا؛ دەبێتە بەڵگە بۆ کردنە جەژنی ڕۆژی لەدایکبوونی؟!

بەڵگەی سێیەم: ئیمامی (السيوطي) رحمه الله دەڵێت: «ثُمَّ رَأَيْتُ إِمَامَ الْقُرَّاءِ الْحَافِظَ شمس الدين ابن الجزري قَالَ فِي كِتَابِهِ الْمُسَمَّى "عَرْفُ التَّعْرِيفِ بِالْمَوْلِدِ الشَّرِيفِ" مَا نَصُّهُ: قَدْ رُؤِيَ أبو لهب بَعْدَ مَوْتِهِ فِي النَّوْمِ، فَقِيلَ لَهُ: مَا حَالُكَ، فَقَالَ: فِي النَّارِ، إِلَّا أَنَّهُ يُخَفَّفُ عَنِّي كُلَّ لَيْلَةِ اثْنَيْنِ وَأَمُصُّ مِنْ بَيْنِ أُصْبُعَيَّ مَاءً بِقَدْرِ هَذَا - وَأَشَارَ لِرَأْسِ أُصْبُعِهِ - وَأَنَّ ذَلِكَ بِإِعْتَاقِي لثويبة عِنْدَمَا بَشَّرَتْنِي بِوِلَادَةِ

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِإِرْضَاعِهَا لَهُ. فَإِذَا كَانَ أبو لهب الْكَافِرُ الَّذِي نَزَلَ الْقُرْآنُ بِذَمِّهِ جُوزِيَ فِي النَّارِ بِفَرَحِهِ لَيْلَةَ مَوْلِدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِ، فَمَا حَالُ الْمُسْلِمِ الْمُوَحِّدِ مِنْ أُمَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَرُّ بِمَوْلِدِهِ وَيَبْذُلُ مَا تَصِلُ إِلَيْهِ قُدْرَتُهُ فِي مَحَبَّتِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ لَعَمْرِي إِنَّمَا يَكُونُ جَزَاؤُهُ مِنَ اللهِ الْكَرِيمِ أَنْ يُدْخِلَهُ بِفَضْلِهِ جَنَّاتِ النَّعِيمِ»[١].

واتە: (ابن الجزري) بەڵگە دەهێنێتەوە بۆ مەولوود: ئەبولەهەب لەپاش مردنی لە خەودا بینرا، پێیان وت: حاڵت چۆنە؟ وتی: لە ئاگردام، بەڵام لەسەرم سووك كراوە لە هەموو شەوێكی دوو شەممەدا بەقەد نێوان دوو پەنجە ئاو دەخۆمەوە، بە بۆنەی ئازادكردنی (سۆیبە)ی كەنیزەك، كاتێك مژدەی لەدایكبوونی پێغەمبەری پێدام و شیری پێدا، ئەبولەهەبی كافر پاداشتی بدرێتەوە لە ئاگردا بە بۆنەی لەدایكبوونی پێغەمبەری خوا ﷺ، ئەبێت حاڵی موسڵمانی ئەم گەلە چۆن بێت كاتێك دەبەخشێت بە خۆشی لەدایكبوونی پێغەمبەر ﷺ ؟!

(ابن حجر العسقلاني) ﷺ وەڵامی دەداتەوە و دەڵێت:

١. وَفِي الْحَدِيثِ دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ الْكَافِرَ قَدْ يَنْفَعُهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِي الْآخِرَةِ، لَكِنَّهُ مُخَالِفٌ لِظَاهِرِ الْقُرْآنِ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾﴾ [الفرقان: ٢٣][٢].

---

(١) "الحاوي للفتاوي" للسيوطي (١/ ٢٣٠)، و "فتح الباري" لابن حجر (٩/ ١٤٥).

(٢) "فتح الباري" لابن حجر (٩/ ١٤٥).

واتە: بەم ڕیوایەتە دەبێتە بەڵگە کە بێباوەڕ کردەوەی چاك سوودی لێ دەبینێت لە قیامەتدا، ئەمەش پێچەوانەی قورئانە کە دەفەرموێت: هەر کارێکتان هێنابێت ئێمە پەرت و بڵاوی دەکەینەوە (واتە بێباوەڕان).

خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾﴾ [الزمر: ٦٥].

واتە: گەر هاوبەش بۆ خوا بڕیار بدەیت ئەوا کردەوەکانت دەسڕینەوە و زەرەرۆمەند دەبیت.

٢. ئەم ڕیوایەتە (مرسل)ە لە (عروة)وە، ئەمەش بەشێکە لە فەرموودەی لاواز (ضعيف).

٣. ئەم گێڕانەوەیە خەوە و خەویش نابێت بە بەڵگە، وە ڕەنگە ئەوەیش بینیبێتی لەو کاتەدا بێبڕوا بووە.

٤. لەم گێڕانەوەیەدا دەڵێت: ئازادکردنی (سوێبە) لەگەڵ لەدایکبوونی پێغەمبەردا ﷺ بووە، یان پێش شیرخواردنی، ئەمەش بۆخۆی پێچەوانەی گێڕانەوەکانی ژیانی پێغەمبەرە ﷺ.

(ابن سعد) رحمه الله دەڵێت: «عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ قَالُوا: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصِلُهَا وَهُوَ بِمَكَّةَ. وَكَانَتْ خَدِيجَةُ تُكْرِمُهَا. وَهِيَ يَوْمَئِذٍ مَمْلُوكَةٌ. وَطَلَبَتْ إِلَى أَبِي لَهَبٍ أَنْ تَبْتَاعَهَا مِنْهُ لِتُعْتِقَهَا. فَأَبَى أَبُو لَهَبٍ. فَلَمَّا هَاجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَةِ أَعْتَقَهَا أَبُو لَهَبٍ. وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْعَثُ إِلَيْهَا بِصِلَةٍ وَكِسْوَةٍ. حَتَّى جَاءَهُ خَبَرُهَا أَنَّهَا قَدْ

تُوُفِّيَتْ سَنَةَ سَبْعٍ. مَرْجِعَهُ مِنْ خَيْبَرَ»(١).

واتە: لە زۆرێك لە ئەهلی عیلمەوە دەڵێن پێغەمبەر ﷺ هاتوچۆی دەکرد لە مەککە وە (خەدیجە) ڕێزی لێ دەگرت، لەو کاتەدا هێشتا بەندە بووە، پێغەمبەر ﷺ داوای کرد لە (ئەبو لەهەب) پێی بفرۆشێت بۆ ئەوەی ئازادی بکات، (ئەبو لەهەب) نەیکرد، کاتێك کۆچی کرد بۆ مەدینە (ئەبو لەهەب) ئازادی کرد و پێغەمبەر ﷺ جل و بەرگی بۆ دەنارد، تاوەکوو هەواڵی مردنی بیست لە ساڵی حەوتی کۆچی هاتنەوەی لە خەیبەر.

(ابن عبدالبر) رَحِمَهُ اللهُ دەڵێت: «وأعتقها أبو لهب بعد ما هاجر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إلى المدينة»(٢).

واتە: (ئەبو لەهەب) کاتێك ئازادی کرد پێغەمبەر ﷺ کۆچی کرد بۆ مەدینە.

٥. هیچ بەڵگەیەك نییە بۆ خۆشحاڵی (ئەبو لەهەب) بە لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ و مژدە پێدانی و ئازادکردنی (سوەیبە)(٣).

بە کورتی (عومەری کوڕی خەتاب) رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دەڵێت: «عَنْ زِيَادِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: قَالَ لِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: «هَلْ تَعْرِفُ مَا يَهْدِمُ الإِسْلامَ؟» قُلْتُ: لَا، قَالَ: «يَهْدِمُهُ زَلَّةُ الْعَالِمِ، ...»(٤).

---

(١) "الطبقات الكبرى" لابن سعد (١/ ٨٧).

(٢) "الاستيعاب في معرفة الأصحاب" لابن عبدالبر (١/١٢)، "الوفاء بأحوال المصطفى" لابن الجوزى (١/ ١٧٨).

(٣) "الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن علوي وبيان أخطائهم في المولد النبوي" لحمود بن عبدالله التويجري ص٥٧، "المولد النبوي هل نحتفل" لشحاتة محمد صقر ص٦٨.

(٤) رواه الدارمي في "السنن" (٢٢٠)، وصححه الألباني في "المشكاة" (٢٦٩).

واتە: دەزانیت چی ئیسلام دەڕوخێنێت؟ فەرمووی: هەڵەی زانا دەیڕوخێنێت.

وە (معاذ بن جبل) ؓ دەڵێت: «أُحَذِّرُكُمْ زَيْغَةَ الْحَكِيمِ»(١).

واتە: ئاگاداری هەڵەی زانا بن.

بەڵگەی چوارەم: قسەیەکی (ابن تيمية) ؒ دەکەن بە بەڵگە کە دەڵێت:

«ما يحدثه بعض الناس، إما مضاهاة للنصارى في ميلاد عيسى عليه السلام، وإما محبة للنبي صلى الله عليه وسلم، وتعظيمًا. والله قد يثيبهم على هذه المحبة والاجتهاد، لا على البدع من اتخاذ مولد النبي صلى الله عليه وسلم عيدًا. مع اختلاف الناس في مولده. فإن هذا لم يفعله السلف، مع قيام المقتضي له وعدم المانع منه ... وأكثر هؤلاء الذين تجدهم حراصًا على أمثال هذه البدع، مع ما لهم من حسن القصد، والاجتهاد الذين يرجى لهم بهما المثوبة»(٢).

واتە: ئەوەی هەندێك لە خەڵكی دایانهێناوە (مەولوود) یان چاولێکردنی گاوورەکانە لە لەدایکبوونی مەسیح ؑ یان خۆشەویستی پێغەمبەر و ﷺ بە بەرز ڕاگرتنیەتی، ڕەنگە خوای گەورە پاداشتیان بداتەوە لەسەر ئەو خۆشەویستی و هەوڵدانەیان، نەك لەسەر بیدعەکەیان بە جەژن گرتنی لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەمە پێشووانی صالّح نەیان کردووە، لەگەڵ بوونی پێویست و نەبوونی ڕێگریدا، زۆری ئەوانە هەوڵ دەدەن لەسەر ئەم بیدعەیە، لەگەڵ ئەوەشدا نیەتی پاکیان هەیە و کار دەکەن، ئومێدی پاداشت دەکرێن لەسەری.

(١) رواه أبو داود (٤٦١١)، وقال الألباني: صحيح الإسناد موقوف، ورواه الطبراني في "الكبير" (٢٢٨).

(٢) "اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم" (٢/ ١٢٣، ١٢٤).

مەبەستیان لەو لەتە قسەیەتی دەڵێت: «وإما محبة للنبي صلى الله عليه وسلم، وتعظيمًا. والله قد يثيبهم على هذه المحبة والاجتهاد»، «مع ما لهم من حسن القصد، والاجتهاد الذين يرجى لهم بهما المثوبة»، لەگەڵ ئەوەشدا نیەت و مەبەستی چاکیان هەیە، ئومێدی ئەوە هەیە پاداشت بدرێنەوە لەسەر خۆشەویستییان بۆ پێغەمبەر ﷺ و نیەت چاکییان.

ئەم قسەیە دان پیادانان نییە لەسەر مەولوود، وە ئەگەر بە تەواوی قسەی پێش و پاشی بخوێنیتەوە دەزانیت دەڵێت بیدعەیە و هیچ بنەمایەکی نییە.

هەروەها دەڵێت: «وهذان الأصلان جماع الدين: أن لا نعبد إلا الله، وأن نعبده بما شرع، لا نعبده بالبدع»[1].

وە دەڵێت: «الْعِبَادَاتُ مَبْنَاهَا عَلَى الشَّرْعِ وَالِاتِّبَاعِ لَا عَلَى الْهَوَى وَالِابْتِدَاعِ»[2].

واتە: دوو بنەما بناغەی دینە: هیچ خوایەك نەپەرستین بیجگە لە (الله) و پەرستنەکانیشمان دەبێت بە شەرع بێت، نەك بە بیدعە، عیبادات بنەمای لەسەر شەرع و شوێنکەوتەییە، نەك ئارەزوو و داهێنراو، پاشان بەرنامە و کاری (ابن تيمية) رَحِمَهُ ٱللَّهُ کۆی نوسراوەکانی شاهیدن لەسەر بنەبڕکردنی بیدعە، بە هەموو جۆرەکانی و دژایەتی لادان لە قورئان و فەرموودە، تەنانەت لەم پێناوەدا لە بەندینخانەی قەڵای دیمەشق وەفاتی کرد ڕەحمەتی خوای لێبێت.

(١) "اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم" (٢/ ٣٧٣).

(٢) "مجموع الفتاوى" (١/ ٨٠).

١١. چەند یاسایەکی فیقهی و بنەمایی (القواعد الأصولية الفقهية):

ئەم بنەمایانە دەبنە شاهید حاڵ بۆ ڕەتدانەوەی مەولوود و شەرعی نەبوونی:

أ- «لَا يَجُوزُ تَأْخِيرُ الْبَيَانِ عَنْ وَقْتِ الْحَاجَةِ»[١].

واتە: دروست نییە دواکەوتنی ڕوونکردنەوە لەکاتی پێویستدا، واتە ئەگەر بۆنەی لەدایکبوون دین و عیبادەت بوایە پێغەمبەری خوا ﷺ دوای نەدەخست و ڕوونی دەکردەوە.

ب- (ابن تيمية) رحمه الله دەڵێت: «الأَصلُ في العِبَاداتِ التَّوقِيف»[٢].

واتە: بنەما لە عیبادەتەکاندا وەستاوە لە ئاستی بەڵگە و دەرنەچوونە لێی.

ئەگەر مەولوود عیبادەت و کاری خێر و نزیکبوونەوە بوایە لای خوا ئەوا لە عیبادەتەکاندا باس دەکرا و بوونی دەبوو.

ت- «الأعياد توقيفية»[٣]، «إنما العيد شريعة، فما شرعه الله اتبع. وإلا لم يحدث في الدين ما ليس منه»[٤].

(١) "قواطع الأدلة في الأصول" للمروزي (٢/ ٢٩٥)، "أصول السرخسي" (٢/ ٢٨)، "روضة الناظر" لابن قدامة (١/ ٥٣٤)، و "الموافقات" للشاطبي (٤/ ١٤٠)، و "إرشاد الفحول" للشوكاني (١/ ١٥٤)، و "المذكرة" للشنقيطي (١/ ١٠)، و "الفقيه والمتفقه" لخطيب البغدادي (١/ ٣٢٨)، و "قواعد الفقه" لمحمد البركتي (٧٢).

(٣) "معيار البدعة" للجيزاني ص٢٦١.

(٢) "مجموع الفتاوى" لابن تيمية (٢٩/ ١٧)، "شرح منظومة القواعد الفقهية" للسعدي (٣/ ١٠) حمد بن عبدالله الحمد، "القواعد الفقهية وتطبيقاتها في المذاهب الأربعة" لدكتور محمد مصطفى الزحيلي (٢/ ٧٦٩)، "قواعد ومعرفة البدع" للجيزاني ص٦٧.

(٤) "اقتضاء الصراط المستقيم" لابن تيمية (٢/ ٦١٤).

واتە: جەژنەکان بە گوێرەی بەڵگەیە، وە جەژن بەشێکە لە شەرعی خوا، ئەوەی دایڕشتووە شوێنی دەکەوێت، وە ئەگەر نا هیچ کارێك لە دیندا دروست ناکرێت، ئەگەر مەولوود جەژن بوایە ئەوا باس دەکرا.

ث- «العادات المجردة لا بدعة فيها»[1]، «الْعَادِيَّاتِ مِنْ حَيْثُ هِيَ عَادِيَّةٌ لَا بِدْعَةَ فِيهَا، وَمِنْ حَيْثُ يَتَعَبَّدُ بِهَا أَوْ تُوضَعُ وَضْعَ التَّعَبُّدِ تَدْخُلُهَا الْبِدْعَةُ»[2].

واتە: کارە دونیاییە ئاساییەکان نابێتە بیدعە، وە کارە ئاساییەکان وەکوو خۆیان ئاساین و نابنە بیدعە، بەڵام گەر بەنیەتی عیبادەت یان لە شوێنی عیبادەت دابنرێت ئەوا بیدعە دەیگرێتەوە، واتە ئەگەر مەولوود بە عادەت سەیر بکرێت و بکرێت بەڵام نیەتی خێر و عیبادەت و لە شوێنی عیبادەت دانەنرێت و وەکوو کارێکی دینی سەیر نەکرێت؛ ئەوا نابێتە بیدعە، بەڵام گومان نییە و ئەستەمە ئەو کار و نیەتانەی لێ دابڕدرێت، لەبەرئەوەی هۆکار و خاوەنیەتی دینی بناغەی بوونیەتی، ئەویش پێغەمبەرە و ﷺ هەوڵدان و مەسرەفی خەڵك بە نیەتی خێر و چاکەیە، کەواتە بێگومان مەولوود بیدعەیە.

١٢. زیانەکانی:

أ- بوارێکە بۆ فێربوونی موسڵمان بە ڕۆتینیات و ڕووکەشەوە و لادان لە کاری بنەمایی لە جیاتی بیر لە زیندووکردنەوەی سوننەت و شوێنکەوتنی ڕێگاکەی بکەین سەرقاڵ دەبین بە یاد و گەرم وگوڕییەکی کاتی و لەبیرکردنێکی بەردەوام.

---

(١) "معيار البدعة" للجيزاني ص٢٠٣.

(٢) "الاعتصام" للشاطبي (٢/ ٥٩٤).

ب- فێرکردنی کۆمەڵگا بە دووڕوویی و ڕیابازی، کاتێ مانگی بەناو مەولوود دێت هەرچی کەسانی ئیمان لاواز و کەسانی نوقم بوو لە کارە حەرامەکاندا بیر لەوە دەکەنەوە خۆیان حەشار دەن و سومعەی کەسایەتییان جوان پیشان بدەن لە کۆمەڵگایەکدا بە تایبەت ڕوو لەدین بن، ئەویش مەولوود باشترین هەلە کە شیرینی و لافیتە و ... بە دوکان و کۆگاکانیدا بڕازێنێتەوە و ڕوویەکی تازە پیشانی خەڵکی بدات بۆئەوەی شوێنی متمانەی زیاتری خەڵکی بن.

ت- تەنانەت دەسەڵاتدارانی جیهانی ئیسلامی ئەم جۆرە بۆنە و قەبر هەڵبەستن و گومەز دروستکردنە دەکەنە بەڵگە بۆ موسڵمانیەتی دەسەڵاتداران و ئیسلام جێبەجێکاریەتی، داگیرکەرانیش ئەم هەلەیان قۆستۆتەوە وەك (نابلیون بونابرت)، مێژوو نوسی میسری (الجبرتي) دەڵێت: ناپلیۆن فەرمانی دا بە پشتیوانیکردنی ناودارێکی سۆفی کە ئەم بۆنەیەی دەگێڕا بە ناوی (الشیخ البكري) و سێ سەد ڕیاڵی فەرەنسی پێدا و ئاهەنگەکەی ڕازاندەوە و خۆیشی لە سەرەتایەوە تا کۆتایی ئامادە بوو، وە دەڵێت: ناپلیۆن دەیزانی ئەمە لە دینیاندا نییە و پیاو و ژن تێکەڵ دەبێت و هەوا و ئارەزوو و حەرامەکانی تێدا دەکرێت[1].

وە سەفیری ئەمریکی بەشداری ئاهەنگی مەولوودی کرد لە (١٣ إبريل ٢٠٠٦) کاتێك تەریقەتی قادری کردی، وە سەفیری ئەمریکی بەشداری ئەم بۆنەیەی کــرد لە میسر، (فرانسیس ریتشارد) لە شاری (طنطا) بۆ ئاهەنگی (سید

(١) "المولد النبوي هل نحتفل" لشحاتة محمد صقر ص٣٩، "تأريخ عجائب الآثار في التراجم والأخبار" لعبدالرحمن بن حسن الجبرتي المؤرخ (٢/ ٢٠١)، و "مظهر التقديس" للجبرتي ص٤٧.

بدوي)[١].

ث- تێكەڵبوونی پیاو و ژن و تەپڵ لێدان و شیعر وتن و خەڵك هەراسان كردن و وەسف و باسێكی پێغەمبەر و ﷺ زیادەڕەوی تیایدا و وتنی چەندەها فەرموودەی هەڵبەستراو و درۆ بەناوی پێغەمبەری خواوە ﷺ، بە تایبەت ئەو شیعرە پڕ (شیركیانە) كە هەمووی هاوار و سوێند خواردنە بە پێغەمبەر و ﷺ خستنە ڕیزی خواوەیە.

وەكوو خاوەنی (قصيدة البردة) بە پێغەمبەر ﷺ دەڵێت:

يـا أكـرمَ الخـلقِ مَا لي مَن ألـوذُ بِه　　سواكَ عندَ حُلولِ الحادثِ العمِمِ

فـإنّ مِن جـودِكَ الدُنيـا وضُـرتُـها　　ومِن علـومِك عِـلْمُ اللوحِ والقلمِ[٢]

واتە: ئەی بەخشندەترین دروستكراو هیچ كەسم نییە پەنای پێبگرم، بێجگە لە تۆ لە كاتی هاتنی بەڵاكاندا، یەكێك لە بەخشندەیی تۆ دونیا و قیامەتە، وە یەكێك لەعیلمەكانت عیلمی (اللوح وقلم)ە.

ها وار لە غەیری خوا دەكات (مَا لي مَن ألوذُ بِه سواكَ) و (جودِكَ الدُنيا وضُرتُها) و (عِلْمُ اللوحِ والقلمِ) ئەمانە هەمووی موڵكی خودایە، هەر ئەو پەنای موسوڵمانانە، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ

(١) "المولد النبوي هل نحتفل" لشحاتة محمد صقر ص٤٠.

(٢) "ديوان البوصيري" ص٢٣٨، "البردة شرحاً واعراباً" لمحمد يحى (١/ ٢٠٧)، "ثلاثية البردة" لحسن حسين (١/ ٨٢)، "دليل الواعظ إلى أدلة المواعظ" لشحاتة محمد صقر (٢/ ٧٤٤).

وَيَكۡشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجۡعَلُكُمۡ خُلَفَآءَ ٱلۡأَرۡضِۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ [النمل : ١٦].

واتە: کێ بە فریای خاوەن پێویستەوە دێت کاتێك دوعا دەکات بێجگە لە پەروەردگار؟

عیلم و زانستی غەیب کە عیلمی (اللوح والقلم)ە بەس خودا دەیزانێت، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ﴿٦٥﴾﴾ [النمل : ٦٥].

واتە: بڵێ زانستی غەیب هیچ بوونێك لە ئاسمان و زەوی نایزانێت، وە هەستیش ناکەن بە ڕۆژی زیندووبوونەوە.

بە هەدەردانی سەروەت و سامانی موسوڵمانان لە پێناوی کارێکدا بە زەرەر و زیان دەشکێتەوە بەسەر موسوڵماناندا، وە زیادەڕەویشە لە دیندا، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ»(١).

واتە: زیادەڕەوی مەکەن لە دیندا.

وە دەفەرموێت: «لَا تُطْرُونِي، كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ»(٢).

واتە: زیادەڕەوی مەکەن لە مندا، وەکوو زیادەڕەوی گاوورەکان لە (عیسا)دا عليه السلام.

---

(١) رواه ابن ماجه (٣٠٢٩)، وصححه الألباني في "الصحيحة" (٢١٤٤)، و "صحيح الجامع الصغير" (٢٦٨٠).

(٢) رواه البخاري (٣٤٤٥)، وأحمد (١٥٤)، والدارمي في "السنن" (٢٨٢٦)، وأبو يعلى في "مسنده" (١٥٣).

ناونانی بە جەژن، دووبارە بوونەوەی لە هەموو ساڵێکدا، بە قەدر و بەها ڕاگرتنی ئەمە بۆخۆی بابەتێکی بیروباوەڕ (إعتقادي)یە، چاوەڕێبوونی پاداشت لەسەری، پەیوەندیبوونی بە ڕووداوێکی دینی، پاڵنەری ئەم هەموو کارە دین بێت؛ ئەوا ئەستەمە (مستحيل) ناو ببرێت بە کاری دونیایی و بوترێت عادەتییە ئێمە دەیکەین، وە ئەگەر ئەم بۆنەیە بەم هەموو بنەما و ڕەگ و ڕیشاڵە بگۆڕێت بۆ دەرس و وانەی سیرە و ژیاننامەی پێغەمبەر و ﷺ بیرخستنەوەی پلەوپایەی ناتوانرێت بوترێت دروستە و بیدعە نییە، لەبەرئەوەی:

١. مێژووی لەدایکبوونی پێغەمبەر ﷺ ونە و دیار نییە.

٢. دەرگایەك دەکرێتەوە بۆ کاری ناشەرعی و داهێنراوی تر و ڕۆژانی گرنگتری ژیانی پێغەمبەر ﷺ.

٣. خەڵکی وا گومان دەبەن کارێکی بنەمایی دینییە، لەگەڵ ئەوەشدا وانییە.

٤. لێکچوونە لەگەڵ کاری گاورەکان بۆ لەدایکبوونی (مسيح) عليه السلام و ناودارە بیبڕواکانی دونیا[1].

(١) "المولد النبوي هل نحتفل" لشحاتة محمد صقر ص٢٢.

ناوەڕۆك

بابەت | لاپەڕە